...ництво Товариства „Просьвіта“ у Львові.

З МАРКІЯНОВИХ ДНЇВ.

(СПОМИНИ.)

злалив

ІВАН БРИК.

Ч. 362. Цїна 50 сот.

Приймаєть ся передплату на

„ПИСЬМО З ПРОСЬВІТИ“

на рік 1912.

Орган тов-а „Просьвіта“ є необхідним провідником в просьвітно-орґанізацийних справах. „ПИСЬМО з ПРОСЬВІТИ“ виходить раз на місяць в обемі 32 стор. друку і містить: 1) статі в справах орґанізациї просьвітної роботи; 2) статі на ріжнородиї теми відносно народної осьвіти і виховання; 3) огляди просьвітно-орґанізацийного руху на всіх українських землях; 4) огляди просьвітно-орґанізацийного руху серед чужих народів; 5) огляд діяльности Головного Виділу тов-а „Просьвіта“, його філій і читалень; 6) огляд популярних видавництв; 7) інформацийний відділ в справах просьвітно-орґанізацийних. „ПИСЬМО з ПРОСЬВІТИ“ є конечним в руках кождого громадянського діяча і робітника на народній ниві; орган тов-а „Просьвіта“ мусить находити ся в кождій філії і читальні „Просьвіти“, його повинні передплачувати усі инші народні орґанізациї.

Видавництво Товариства „Просьвіта“ у Львові.

З МАРКІЯНОВИХ ДНЇВ.

(СПОМИНИ).

Зладив

ІВАН БРИК.

Коштом і заходом Товариства „Просьвіта“.

ЛЬВІВ 1911.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка.

До читачів слів кілька.

Щасливий той нарід, що має заслужених для народньої справи мужів, — ба не тільки щасливий але і певний своєї будучности.

А у нас їх чимало. Не для себе вони на сїм сьвітї жили, тай не про свою долю дбали. Вони полюбили народ свій рідний, мов свою душу, для його добра працювали, терпіли, житє віддали. І хоч померли, хоч їх могили травою поросли, то память про них живе в народї, а імя їх в славі і правдивій пошанї переходить од рода в род.

Скільки великих князїв, що про силу, про осьвіту народа дбали, скільки славного козацтва за волю, за віру лягло. Та... минуло ся. І вороги і розладє наше привело народ до упадку.

Ми опинили ся в чужій неволи. У своїй рідній хатї, на своїй прадїдній земли стали наймитами. Сильні і могучі покинули простий люд... і ми остали самі, саміські без опіки, без права, без школи, без правди. Добре нас давили, насьміхались над нами, топтали нашу честь народну, топтали і гонили нашу рідну мову, »хахлами«, »хлопами«, »bydłom« нас звали.

Ба, казали й ще, що нас уже нема, що є тільки Поляки, тай Москалї. І ми спокійно гнули шию в чуже ярмо, терпіли і нишком плакали.

Мечі наші заржавіли, списи притупили ся — тай не ними можна було добувати права...

Новітна збруя, се осьвіта люду. Правдивуж осьвіту дає тільки рідна мова, — ясну будучність народу готовить тільки любов свого рідного люду, злука простолюдя і інтелїґенциї. Без того мертвота і повільна, але певна смерть. А таку хвилю упадку сили і духа, хвилю безнадійности, зневіри... і здавалось близької смерти ми перебули. Але перебули щасливо, бо щаслива доля дала нам незвичайних мужів, людий великого ума і горячого серця.

Явились мужі з безмежною любовю свого рідного люду і його мови. Дивнаж та любов, не знать, чи Бог її у серце їх засїяв, чи рідна земля її в груди вложила, чи рідна пісня іскру її запалила.

І ся любов полуміною розгорілась, чуда сподїяла.

І заговорили сьміле слово про гнет, про кривду і неправду, доконувану над нашим людом. Заговорили до своїх таки своєю, рідною, погорджуваною мовою. Рідною мовою писали про славу і долю нашу, рідною мовою малювали кращу будучність, вчили і просьвічували.

Звісно, під звуки піснї чи трубки йдуть сотки до бою, так і їх слова-піснї поривали других, роспалювали огонь любови свого рідного, вели на шлях працї для народу і з народом.

І тим ми відродили ся, тим ми воскресли до нового, кращого і певного житя.

Ся міцна злука інтелїґенциї і простого люду, то певна і тверда основа нашого розвитку. Вона вертає

народови осьвіту, силу і славу. Се міць, що нїяка ворожа сила не одолїє її.

І ми вдячні шануємо память тих великих мужів, віддаємо їм честь ріжними обходами, читаємо їх твори і чуємо о їх великих заслугах. Так роблять усї осьвічені народи, так робимо і мусимо робити і ми. Се наш сьвятий обовязок показати дїлом, що праця для свого народу не йде марно, тай що память про добре дїло в народї не гине, а вдячність і пошана вічна є.

Обходи, народні сьвята не без значіня і то великого.

Могуча в них сила. Сходимо ся разом і богатий і бідний, і старе і молоде, і пан і хлоп. Лучимо ся і єднаємо ся у велику громаду. А в злуцї сила. Числимо тодї себе, міримо силу народу. А кілько то нової сили в нас прибуває, скільки ясних нових надїй цвите... а як росте віра, певна віра в нашу будучність.

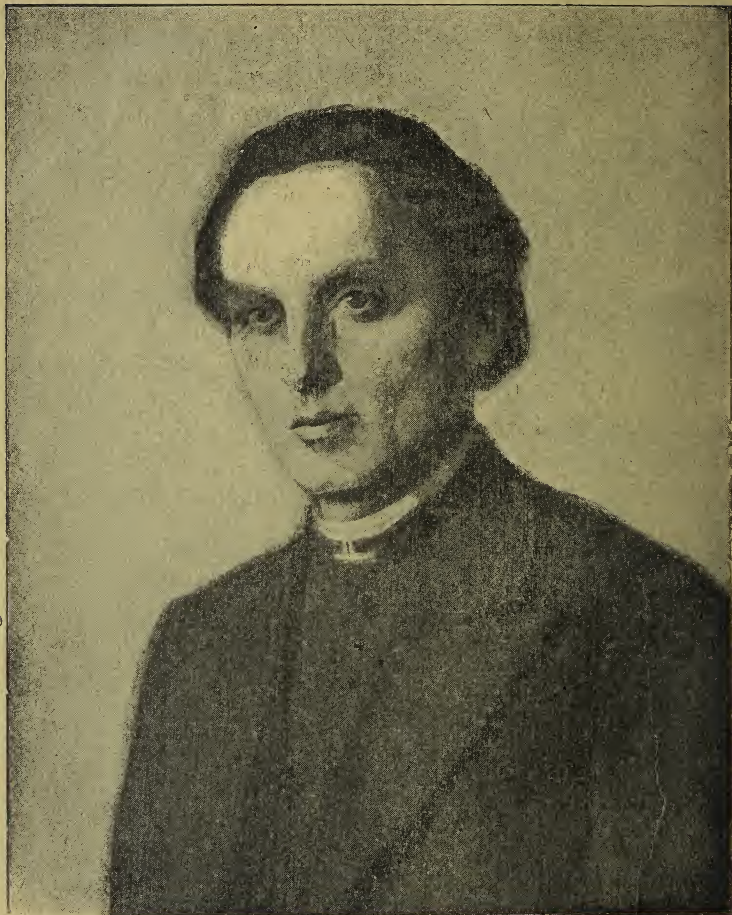
І тодї стає перед нами образ того, що йому честь складаємо. Його ідея, його заслуги дивним блеском сяють... і гомонять його слова безсмертні, що запалюють в нас любов, кріплять сьвідомість, усувають зневіру.

Ми тодї до дїл готові! І треба дїл, бо треба здїйсненя того, до чого нас великий їх дух кличе.

Пізнаймо ті кличі і за ними йдїм!

Від слів до дїл!

Маркіян Шашкевич.

Житє Маркіяна Шашкевича.

Маркіян Шашкевич походив із сьвященичої родини. Його отець, Семен, був парохом в селї Княжу, золочівського округа. Маркіян родив ся 1811 р. одначе не в домі вітця, а в домі свого дїдуня по матери, о. Романа Авдиковського, пароха в Підлисю, також золочівського округа.

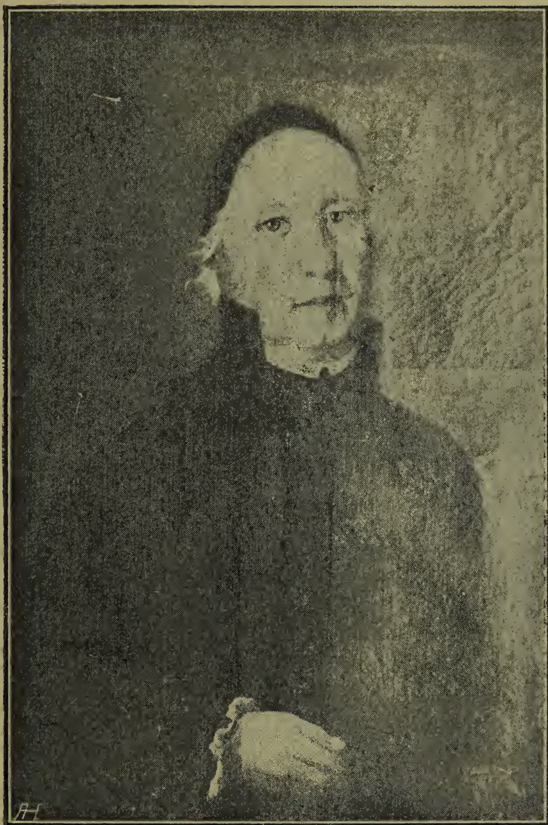
Дуже щасливо жило ся дитині, а відтак хлопцеви в Підлисю, хто знає, чи не найщасливійше в цїлім житю. І не дивниця, що так було, бо на се складали ся дві причини. Передовсїм дїдуньо дуже любив молоденького внука. По друге природа цїлого Підлися була дуже гарна. І так: близько села стояла гарна, висока гора, звана „білою“, котру з приходства було видно дуже добре. При в'їздї на приходство стояли два старезні дуби[1]). При однім з них був журавель, що тягнув воду з деревляного колодязя. До приходства належав гарний сад, зложений з гарних овочевих і неовочевих дерев, як прим. сосон; сад лучив ся безпосередно, з лїсом. Се все незвичайно подобало ся цікавому і рухливому хлопчинї, бо він мав на що по-

---

[1]) Сї оба дуби стоять до нинї, Журавель при однім з них є також нинї, тільки колодязь вже не деревляний, а бетоновий.

дивити ся, мав куди побігати і побавити ся. Про сю околицю не забував він ніколи. Противно, в часах, коли одно нещастє за другим валило ся на його бідну голову, згадка про підлисецьку околицю була його одинокою розрадою. Видко се із його одного стишка, названого „Підлисє“, в котрім нещасливий поет говорить ось як про місце свого дитячого та хлопячого побуту:

„Шуми вітре, шуми буйний,
на ліси, на гори;
мою журну неси думку
на підлиські двори.
Там спочинеш, моя думко,
в зеленій соснині;
журбу збудеш, потїшиш ся
у лихій годині,
Там ти скаже дуб старенький
І один і другий,
як там жив я ще маленький
без журби, без туги.
Там ти скаже та соснина
й всяка деревина,
як там грало серце моє,
свитала година.
У садочку соловійчик
щебетав пісеньки,
розвивав ми пісеньками
літа молоденькі.
Там колодязь студененький,
а дуб воду тягне;
не так щастя, як той води
моя душа багне.
Підлисецька горо біла!
як тебе не бачу,
так ми тяжко, так ми сумно,
що трохи не плачу.
Веселая сторононько!
до серця-сь припала,

Роман Авдиковський, дїд М. Шашкевича.

душа тебе як милого
мила забажала.
Там то любо, там солодко,
весело і мило:
з миленькою у любощах
вік би ся прожило!"

До дідуня, до Підлися, заїздив Маркіян і тоді, коли ходив до нормальних шкіл в Золочеві, і тоді коли ходив до латинських шкіл в Бережанах, і пізнійше також заїздив.

Коли Маркіян приїздив до дому на сьвята або на вакациї, а дома випало яке родинне сьвято, тоді молоденький ґімназист укладав принагідні віршики, яких виучували ся на память його братя і сестри, а опісля виголошували їх чи то перед вітцем, чи перед материю, чи перед ким там випало. Се писанє віршиків на родинні сьвята заохотило Маркіяна писати вірші також иншого змісту.

По скінченю латинських шкіл приїхав М. Шашкевич 1829 р. в осени до Львова, аби ту записати ся на фільософію (нині 7. і 8. латинська кляса), а потому на богословіє (учити ся на сьвященика). Яко будучий студент богословія дістав ся Шашкевич до духовної семинариї, де мав зовсім безплатне приміщенє. Нещастє хотіло, що раз вийшов він з одним питомцем на місто, забавив ся там і не вернув на час до дому. За сей невеликий проступок духовні власти покарали його так строго, як тільки можна було, — вони прогнали його зі семинариї з початком 1830 р. Отець Шашкевича, розгніваний на сина, вирік ся його і навіть не хотів бачити його на очи. Супроти сего не було мови, аби він посилав свому синови гроші на удержанє у Львові. Шашкевич, якому пішло доперва

на 19. рік, лишив ся без кусника хлїба і без даху над головою. Певна річ, що було чим гризти ся чоловікови, котрий доси не жив вправдї в розкошах, але котрий не знав і нужди.

До журби о удержанє прилучила ся ще инша тяжша журба, а саме, в часї, коли Шашкевича виключено зі семінариї, вийшло цїсарське розпоряджене, котре заборонювало приймати на богословіє питомцїв, виключених за якунебудь причину зі семінариї. Се розпоряджене, яке відносило ся і до Шашкевича, було для него о стілько дуже строгим, що він задля браку гроший не міг би був записати ся на якийсь сьвітський видїл. Впрочім хоч би навіть яким чудом гроші найшли ся, то Шашкевич і так не міг би був записати ся на жадний видїл, бо не скінчив ще навіть першого року фільософії (а було їх два), а після тодїшного шкільного права кінчити не міг через се, що мав злі обичаї.

В таких обставинах не тяжко було впасти в розпуку та зробити нерозважний крок. Та Шашкевич не дав ся взяти лихови під ноги. Передовсїм постарав ся о занятє у Львові. Учив чужі дїти, наймав ся за писаря і таким способом удержував ся. Маючи дах над головою та кусник хлїба, почав він старати ся о се, аби власти позволили йому скінчити фільософію. З великими клопотами по цїлих двох роках власти позволили йому на се. Кілько натерпів ся Шашкевич, кілько непевних хвиль пережив він за сей час, не треба й говорити.

По скінченю фільософії мав одначе Шашкевич згризти ще твердший оріх. Иому не вільно було записати ся на богословіє. І знов нова журба, нова непевність, чи мимо цїсарського заказу власти приймуть

його на богословіє. Конець кінців по дуже великих заходах одержав він 1833 року дозвіл записати ся на богословіє; і хоч тоді не приймили його до семінариї, так що він дальше мусів жити о своїм, всеж таки добив ся він дуже важної річи, а кромі сего йому лишила ся надія, що прецінь бодай в будучности приймуть його до семінариї на державний кошт. І дійсно в осени 1834 року його приймили до семінариї. Скінчило ся отже півпятилітне бідованє, витиранє чужих кутів, грижа о се, що то буде завтра. Шашкевич міг тепер вільнійше віддихнути.

Який же слід лишило на Шашкевичеви се півпятилітне житє „на сьвіті?". Треба признати, що в житю Шашкевича значило воно дуже много. Він не вдоволяв ся іменно лише сим, аби заробити на себе і виживити тіло; він старав ся, і то дуже много, о розвій духа. Живучи на свободі, поза семінарськими мурами, стрічав ся він з ріжними людьми, від яких навчив ся много доброго; він читав много книжок, з яких бачив, що инші словянські народи, як Серби, Хорвати, Чехи, Словінці, а навіть російські Українці і инші взяли ся до праці над собою, що вони або створили нову літературу, або плекали стару літературу в народній мові. Шашкевич розумів, що вже крайна пора, аби і галицькі Українці збудили ся з глубокого вікового сну. В тім то саме часї повстали його гадки, через котрі він став великим чоловіком для цілого нашого рідного краю — гадки, котрими він положив підвалини до відродженя нашого письменства і цілої нашої народности в Галичинї. Як би Шашкевич через цілий сей час був замкнений в семінарських мурах, то хто знає, чи він був би так добре довершив сего великого діла. На Шашкевичеви здійснила ся отже

Приходство в Підлисю серед дубового гаю.

знана народна приповідка, що „нема злого, аби на добре не вийшло“.

Але з другої сторони се півпятилїтне злидноване відбило ся в страшний спосіб на здоровлю Шашкевича. Ми знаємо, що його отець був сухітником. З сего легко догадати ся, що і сам Маркіян був з природи слабосилий. Колиж йому прийшло гризти ся цїлого півпяти року і працювати так сильно, як він працював, то зрозуміємо, що його никле здоровлє мусїло дуже занепасти. І дійсно, зараз на тім самім роцї, як його приймили до семінариї (отже, як був на 2. роцї богословія), запав на груди так, що мусів на кілька місяців перервати науку і виїхати на село. Від того часу виїздив він на село раз або два рази до року на кілька тижнів або навіть на кілька місяців.

З тяжкою бідою, вічно хоруючи, скінчив Шашкевич — вже по виданю „Русалки Днїстрової“ — богословіє 1837 р. та мав висьвятити ся. Перед тим одначе мусів він рішити ся, чи має женити ся, чи висьвятити ся безженним. Дораджувано вправдї Шашкевичеви висьвятити ся безженним на те, аби він міг дослугувати ся висших достоїнств в церковній єрархії, але для матери, котра хотїла мати невістку і при невістцї дожити свого недовгого вже віку, Шашкевич зробив се, що в лютім 1838 р. вженив ся.

Та за своє нїжне синівське серце мусів Шашкевич відпокутувати. Не тому, аби оженив ся нещасливо. Противно, в своїй женї найшов він добру і вірну товаришку житя. Біда в тім, що він зі своїм слабим здоровлєм надавав ся до житя в містї, де за готові гроші мав би, як то кажуть, печене і варене, і де міг би спокійно займити ся лїтературною працею; противно, до житя на селї, до ріжних господарських кло-

РУСАЛКА
ДНѢСТРОВАЯ.

Ruthenische Volks-Lieder.

У БУДИМѢ
Писмом Корол. Всеучилища Пештанского.

1834.

потів він зі своїм здоровлєм і зі своєю вдачею не надавав ся. Ще би було пів біди, як би Шашкевич був діставав добрі парохії, а то він мав все щастє до таких, що пожаль ся Боже, так що на жадній з них не загрів довго місця. За несповна 5 літ мав він 3 посаді, а кожда з них була гірша від другої. Так переслідували його духовні і сьвітські власти за любов рідного народу і працю для нього.

І так на першій посаді в Гумнисках вибув Шашкевич всего 4 місяці. Околиця мочариста, приходські будинки в сумнім стані. В мешканю не було навіть порядних вікон, ні печі, ні підлоги. Тому ще в падолисті 1838 р. перенїс ся він до Нестанич, де пересидів около півтретя року (до мая 1841 р.). Що Шашкевич був на сій посаді розмірно так довго, сего не треба пояснювати собі в сей спосіб, що йому було там добре. Противно, там жило ся йому дуже зле. Земля неурожайна, люди бідні, доходи малі, а до того 1840 р. град витовк йому все збіже. З тої причини вже з кінцем 1840 р. Шашкевич старав ся о иншу посаду, але безуспішно; на разї мусїв отже лишити ся в Нестаничах.

Що йно в маю 1841 р. Шашкевичеви удало ся перенестись до Новосїлок, де був цїлий рік адмінїстратором (до мая 1842 р.), а опісля парохом. На сій новій посаді жило ся йому чи не найгірше. Передовсїм, як зле у властий записаному, не виплачувано йому конґруи (пенсиї). Наслїдком сего Шашкевич терпів таку нужду, що не мав гроша навіть на найпотрібнїйші річи, як прим. на лїченє. А лїчити ся треба було конче, бо сухоти розвивали ся чим раз більше і точили тїло поета як той хробак дерево. Невиносимі муки терпів поет при кінци свого житя. Страшна недуга

Автоґраф (власноручне письмо) М. Шашкевича.

відібрала йому на якийсь час перед смертию зір і слух. Вкінци смерть змилосердила ся над ним і дня 7 червня 1843 р. забрала його з поміж живих та увільнила його від тяжких ударів лихої долї, на котру поет жалує ся ось якими словами:

„Ой ти, доле, лиха доле,
гадино їдлива!
переїлась моє щастє,
гіренька година.

Запустилась в мою душу
журбу і розпуку,
учинилась мому серцю
з гараздом розлуку.

Ой місяцю, місяченьку,
тихенько думаєш,
моєй тяжкой недоленьки
ти певно не знаєш.

Ой не знаєш, ой не знаєш
і не будеш знати,
як то тяжко сиротонцї
в сьвітї погибати.

Сам не знаєш, нї сестричка
зьвідонька не скаже,
як то гірко, сли недоля
милий сьвіт завяже.

Тобі хиба тілько смутку,
що хмара насуне,
а радощів з зірочками
з межи вас не труне.

А менї ось на сїм сьвітї
своє серце їсти,
бо з недолев бороти ся,
як під воду плисти.

Десь за морем, за горами
мій гаразд здрімав ся;
десь з безвістий, з темних лїсів
мій смуток пригнав ся.

Ой пригнав ся тай вороном
надо мнов лїтає,
бє ми серце тяжким крилом,
радість розбиває.

Вчера вечір чорна хмара
менї говорила:
„Чудуєш ся, побратиме,
де ся доля дїла?

Твоя доля — то я була,
я тя не минаю;
вкривалам тя чорнов мраков
і тепер вкриваю.

І над гробом твоїм мраки
ще мої повиснуть!“
Ой надія! Таку долю
най то громи тріснуть!“

В сих незвичайно болючих словах поета нема нї слова пересади. Противно сей, хто знає, що майже цїле житє поета було вистелене тернєм і колючками, мусить дивувати ся, що йому не зривали ся з уст страшнїйші слова болю і розпуки, сей мусить дивувати ся також, що Маркїян мимо такої гіркої долї міг для свого народа так горячо працювати.

Михайло Тершаковець.

Перевезене тлїнних останків Маркіяна в 50-ті роковини смерти.

Під хвилю, коли увесь нарід без ріжниці станів і полїтичних поглядів клонить голову перед памятию Маркіяна, — коли серед запалу і одушевленя се дороге імя живе на устах мілїонів — не зайвим буде пригадати, як сьвяткувала галицька Україна перше Маркіянове сьвято, а саме, 50-лїтну річницю смерти і перенесеня тлїнних його останків до Львова.

І тодїшне і сегорічне сьвято, се два історичні стовпи на дорозї нашого національного житя, се міра нашого поступу і наших здобутків. Рік 1893 — здаєть ся недавно, а прецїнь, як много змінило ся з того часу на всїх полях нашого житя. А оба сьвята, се природний вислів сили і поглядів, думок і стремлїнь тодї і тепер.

„Проминуло пів столїття,
Пів столїття преважкого,
На могилї повно квіття,
В квіттю терня много — много“.

(Б. Лепкий).

Маркіян Шашкевич помер 1843. р. — і його мертве тїло зложено в комірнім в гробници панів-дїдичів Новосїлок ліських. Тїло воскресителя народнього житя

в Галичині в чужій могилї! І жаль і сором! Похибку давних поколїнь належало справити. Як у всїх починах нашої роботи так і тут треба було лиш почину — а дїло зробить ся. І щасливий початок зроблено.

В передодни 49-их роковин смерти Маркіяна дня 6. червня 1892 р. на загальних зборах з нагоди відкритя філїї в Камінцї струміловій впала думка, перенести мощі Маркіяна до власної хатини вічного спокою і поставити на нїй памятник. Гадку принято з одушевленєм і поручено виконати її Видїлови філїї в 1893 р. як в 50-лїтні роковини смерти поета.

Видїл познайомив суспільність з ухвалою і звернув ся до неї відозвами з зазивом до складок.

Та серед того справа взяла инший оборот.

На 24. засїданю Головного Видїлу „Просьвіти" дня 20. цьвітня 1893 р. впала думка, щоби 25-лїтний ювилей істнованя товариства почтити відсьвяткованєм 50-лїтних роковин смерти Шашкевича і перевезенєм його тлїнних останків до Львова.

На 38. засїданю 7. червня 1893 р. запало в тій справі на Головнім Видїлї рішенє. Видїл філїяльний в Камінцї струміловій згодив ся з постановою Головного Видїлу і заявив, що займеть ся викопанєм мощий і спроваджененєм їх до Львова, де вже перейме їх Головний Видїл.

За перевезенєм тлїнних останків поета до Львова промовляло те — що ту спочивав покійний Маркіянів син Володимир, ту доживала віку вдова по Маркіянї — а головно те, „що могила першого галицько-руського поета у Львові частїйше і більше буде нагадувати Русинам дороге для кождого щирого патріота імя Маркіянове і його велику заслугу коло нашого народного відродженя — та й частїйше і більше зможе

загрівати молодіж серед нашого народу до горячої любови рідного краю і рідної мови“.

„Могила Маркіяна повинна бути не в сільськім закутку, але там, де Русь галицька живе великою громадою, де суть руські товариства й інституциї, де сходять ся всі нитки великої робітнї суспільної і народної“.

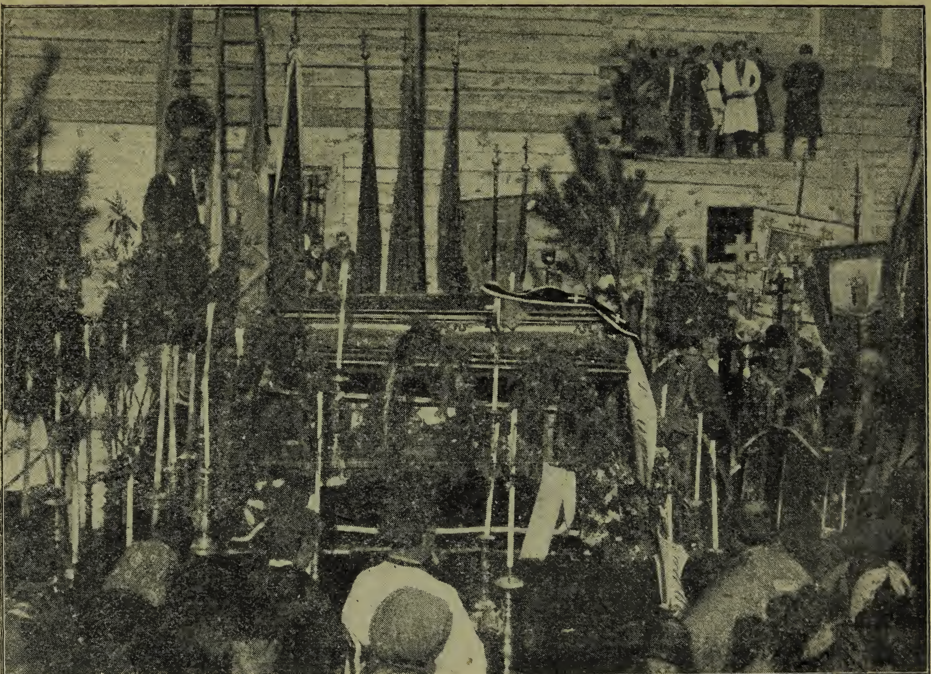
Технїчне виконанє перенесеня мощий Маркіяна поручив Г. В. окремому „Комітетови для перенесеня мощий бл. п. Маркіяна Шашкевича до Львова“. В склад комітету увійшли відпоручники народних львівських товариств: „Просьвіта“, Народна Рада, „Бесїда“, Товариство ім. Шевченка, „Днїстер“, Товариство педаґоґічне, „Боян“, „Зоря“, Клюб Русинок і Ватра.

На чолї комітету станув тодїшний голова „Просьвіти“ о. др. Омелян Огоновський.

Похорони Шашкевича назначено спершу на 24. і 25. н. ст. жовтня, перенесено їх однак відтак на 31. жовтня і 1. падолиста 1893 р.

Сьвято попередили відозви і статї про безсмертні заслуги Маркіяна. Комітет старав ся, щоб похорони обійти сьвітло і достойно. Що більше, писалось таке: „Впрочім, до сьвітлого обходу Маркіянових похоронів не ялось нам навіть Русь галицьку загрівати. Память великого сего покійника записана дуже виразними чертами в души кождого вірного сина Руси. Тож і кождий з нас поспішить, щоби нову єго могилу зросити сльозами вдячности і на тій могилї ободритись до дальшого труду для народу, для котрого Маркіян жив і співав“.

І справдї — галицька Україна — усї її верстви з одушевленєм приняли почин „Просьвіти“ — нарід схилив чоло перед мощами Маркіяна і велике — та

Панахида в Новосїлках над домовиною М. Шашкевича в р. 1893.

перше, всенародне сьвято почало ся дня 31. н. ст. жовтня в **Новосілках ліських** камінецького повіта.

„Гарна осїнь, ясна днина,
Листє з дуба облїтає.
На спомин павутина
Над могилою лїтає.

І як нитка павутини
Похоронна пісня веть ся;
Від старого до дитини
Всьо до гробу преть ся, преть ся.

(Б. Лепкий).

Вже з ранною зорею напливає до Новосїлок селянство в сьвяточних одягах, пішки і возами, з близших і подальших сїл. Сходять ся процесиї з сьвящениками. Збирають ся на кладовищу на пригірку за селом. Відкривають гробницю і добувають соснову домовину Маркіяна і вкладають її в металеву.

Відчинили і добули
Тую трумну, ту соснову...
Люди, люди! Чи ви чули
Тої трумни плач і мову?

Як би чули, то з розпуки
Виб не плакали, а вили,
І двиглиб єї на руки
В бій пішли і побідили.

(Б. Лепкий).

Панахида. Бл. п. о. Д. Танячкевич виголошує намогильне слово. Панахида кінчить ся, лунає „Сьвятий Боже“ з грудий питомцїв львівської духовної семінариї і похід рушає з кладовища до села. Серед живописного шпалїру парубків і дївчат несуть дорогу трумну на переміну селяни і сьвященики. При входї до села беруть домовину на свої рамена відпоручники

львівських українських товариств і несуть аж на катафальок.

Коло нової ще невикінченої церкви широкий майдан, а на нім умаєний цьвітами і сосниною престіл, катафальок, проповідниця і крилос. Народу поверх три тисячі душ. Служба божа, проповідь о. Е. Дольницького з Ріпнева — парастас — і зворушуюче „Вічная память“, а в нім чути звуки віри, що українська мова вічна і вічна память Маркіяна, бо його імя запало глибоко в серця мас народа. Від українських товариств промовляє Ол. Барвінський — і похід двигаєсь до зелізничої стациї в Задвірю.

Попереду їде на конях бандерия парубків, перевязаних барвінковими вінцями через плече з синьожовтими хоругвами в руках — далї братства церковні з осьми громад, духовенство з деканатів бузецького, унївського і холоївського та хор. А далї домовина на пірамідальнім українськім возї, пристроєнім коврами і зеленим барвінком — а тягне її три пари круторогих, прибраних барвінковими вінцями. Попереду і за домовиною селяни, а перед домовиною три делєґати новосїлецької громади несуть величавий барвінковий вінок з синьожовтими лентами і написию: „Славному пароханови — громада Новосїлки“. За домовиною делєґати товариств, а двокільометровий похід закінчує 40 возів, якими прибули селяни з дальших сторін.

На граници новосїлецької громади промовляє її начальник Пилип Романишин.

Прегарна хвиля. Заговорив селянин щиро, тепло і коротко. Висказав жаль, що громада тратить свій дорогий скарб, тлїнні останки свого пароха, котрий так щиро і горячо трудив ся для громади і добра єї дочасного і вічного, котрий підняв до слави і значіня

погорджену руську хлопську мову і вивів нарід руський з неволї темноти. „Прощай же нам наш дорогий і безсмертний Маркіяне — кінчив бесїдник — дух твій нехай витає між нами і загріває усїх Русинів до працї для руського народу“.

На стациї зложено домовину у ваґон — панахида — промова голови камінецької філїї о. М. Цегельського — і делєґати Головного Видїлу „Просьвіти“ переняли дорогі останки, щоб завести їх до Львова.

В престольнім гóродї Льва.

В тім осередку всїх наших починів і змагань закипіло житє небувалою силою.

Над домовиною свого найкрасшого сина зійшлася уся суспільність без ріжниці станів і переконань. Поверх десять тисяч народа вийшло на зустріч тлїнних останків. Жовківська вулиця битком наповнена — в церкві св. Пятниць заупокійне Богослуженє.

Депутациї з вінцями. Круг домовини рідня Маркіяна, його жена вдовиця, провідники народу, запрошені комітетом представники ц. к. властий і репрезентанти унїверситету і полїтехнїки та міська рада. Серед торжественної тишини залунало слово о. д-ра Омеляна Огоновського, що іменем українського народу з сердечною вдякою і найбільшою честию як дорогий народний скарб приняв домовину та зазначив, що 50-ті роковини смерти Маркіяна, се таке величаве сьвято, якого ще не було на галицькій землї, а похоронний похід — се похід справдї тріюмфальний.

Почесна сторожа академічного товариства „Ватра“ виносить на своїх раменах домовину і складає на віз, запряжений у три пари волів. Панахида служена митрополитом — „Вічная память“ і тріюмфальний похід двигаєсь в дорогу до Личаківського кладовища.

Домовина з мощами М. Шашкевича.

„То Русини проводжали свого сина, то діти, внуки і правнуки відпроваджали давно переставше бити ся серце батька, що научив їх всїх любити понижену „хлопську“ бесїду, що впровадив їх під сїльську стріху і велїв пригорнути до себе „меншого незрячого брата“. Величавий був се тріюмф! Се бо в'їздив в мури престольного го́рода галицької землї витязь мисли і духа, побідник злорадних мілїонів темряви, вістун кращої долї, керманич! А у його боку десятки тисяч апостолів і учеників — цїла Русь“. — Так писало ся тодї під сьвіжим вражінєм походу. Похід — якого Львів ще не бачив, не бачила цїла українська земля.

Церковні братства — молодїж учительського семінаря з учителями-Русинами — руська молодїж реальної школи з вінцем — молодїж руської ґімназиї з учителями — хор шкільної молодїжи, далї делєґациї з усїх закутин Галичини — Гуцили з вінцем „Від Русинів зпід Чорногори“ — кілька десяток відпоручників читалень і міських орґанїзаций з вінцями, відпоручники товариств Галичини і Буковини з вінцями, духовенство з митрополитом на чолї та жіноцтво. Найшли ся в походї теж і відпоручники запрошених до участи комітетом москвофільських товариств: „Народний Дом“, Галицко-руска Матиця, Общество Качковского, Ставропіґийский Інститут і Общество руских Дам.

Повагом і достойно проводять домовину. А в оцї кождого гордість, радісна гордість. В брамі кладовища здіймають сьвященики домовину — намогильна промова о. Мрица, ректора львівської духовної семінариї — митрополича панахида і починає говорити пос. Ю. Романчук:

...І хоть сумно заводять похоронні дзвони — говорив він — але крізь той гомін пробивають ся

і инші звуки: торжества і надії. Торжества, коли оглянемо ся на минувшість, надії, коли подивимо ся перед себе.

56 літ тому, коли Маркіян Шашкевич випустив свою першу і найкрасшу цьвітку, свою „Русалку Дністрову“. Один з тих людий, що мали власть спиняти і мали власть пускати, сказав: „Що ті шалені люди задумують?! Ми маємо досить клопотів з одною народностию, а вони хотять єще воскрешати давно погребану народність руську!“

І не пущено Русалки. Зморожено серце Маркіяна, підкошено його творчу діяльність, але цьвітки не знищено, хоч зложено до гробу. Чарівна її воня розійшла ся вже скрізь, чудовий блеск її вникнув і до спячих очий і підоймив примкнені повіки.

Того-ж і бажав Маркіян. Бо він не той поет, що тільки займає, бавить, полонить фантазию і чувство: то віщун, то великий діятель народний. Його поезиї, його пісні, то радше средство, а ціль — збудити свій нарід, двигнути його, ввести межи инші народи Слов'янщини і Европи, до волї, до поступу, до великої культурної роботи. А дорога до того, то видобутє народної мови з курної хати прибитого панщиною селянина та впроваджене її до церкви, до школи, до сьвітлиці.

В шість літ потім народний віщун-спаситель помер в ранній добі, зазнавши всеї гіркої долї руського поета і діятеля. Але він лишив апостолів і учеників, котрі його смерть оплакували, його науку проповідали. А коли в дальші 5 літ заблисло сонце свободи і дзвін вічевий скликав пробуджених синів Руси на раду, першим їх ділом було відданє чести памяти свого учителя.

Тодї вже стало всім ясно, що нарід руський, ніби

то вже погребаний, не вмер, що він лежав тільки в летарґічнім сні. Але треба було могучих чародіїв, щоби його збудити з того сну. Таким першим чародієм був Маркіян, а другим була свобода.

Не діждав ся її Маркіян, хоч так горячо за нею тужив. Тільки-ж весна народів з 1848 року, яка була на причуд красна не довго тревала — мабуть чи не за нагло вихопилась! Сонце зайшло знов за густі хмари, нагнані студеними вітрами, зазеленївшу природу покрили на-ново білі снїги.

Руський нарід залишив більшу часть роботи, яку зачав був на народній ниві і нераз блукав ся серед снїгової метелиці і пітьми. Аж в 12 літ пізнїйше сонце знов заблисло, земля знов зазеленїла. А хотя вже не було так красно, як за першої провесни, то бодай зима не вертала.

І знов руський нарід, помянувши Маркіяна, взяв ся за роботу. Та вже тепер галицька родина не сама окремо стала працювати. Вона за вказанєм Маркіяна простягнула руку до українських братів-орлят, котрими він так любував ся і разом з ними замахнула ся до лету і спільною працею змагає заняти достойне місце в громадї культурних народів.

Утїшив-бись ся, Маркіяне, коби-сь нинї станув тут межи нами і глянув довкола себе і пустив свої очи-соколи широко по руськім краю, і побачив всюди руське житє, і почув всюди руську мову і руську пісню, і пересьвідчив ся, що не даремні були твої труди, не шалені твої думки, що той давно погребаний руський нарід не то що встав із гробу, але й нема нинї сили, котра би його назад в гріб вложила.

Правда, що і захмарило-б ся твоє чоло, коли-б ти побачив, як не-одна праця іде марно, не один цьвіт

Похоронний похід з Новосілок до Львова.

нищить мороз і вихор, не одну билинку підїдає черв, то знов як де-хто з тих, що має твоє імя на устах, хулить тобі своїми ділами...

Але глянувши знов на широкі ряди твоїх щирих і вірних поклонників, що ідуть і хотять дальше йти шляхом тобою вказаним, і зміривши ще раз дотеперішню їх працю, око твоє знов заясніло-б зірничкою, і ти огорнув би ся зоревою свитою тихомиря, і надія звеселила би серце твоє.

Складаючи твої мощі, Маркіяне, в сю нову могилу, хочемо тебе мати межи нами. Ми будемо сюди до тебе приходити, твоїм духом загрівати ся, твоїми думками переймати ся, твоїм спомином в наших змаганях утверджати ся.

А хоть би, як ти сказав в своїх псальмах, прийшли на нас злидні і сьвіт нам ворогував, і нуждов нас вдарено і вирвано нам очи: то не возьмуть нам милости до свого рідного і віри в будучність нашу не возьмуть, бо руське нам серце тай віра руська."

Вражінє похоронних сьвят висказано ось якими словами: „Так похоронили мощі Маркіяна, але не похоронили, не придавили тяжким каменем його духа. Ні! — Той дух, його віще слово овіяло теплим весняним леготом грядучі поколїня, зародило на руській ниві що-найкрасші цьвіти, що ось згромадили ся над новою гробницею тлїнних мощий мов-то відновити торжественний обіт: „Жертвуємо для народа майно і кров і боротись будемо за його талан і долю аж до загину".

Похоронили і розійшли ся — та понесли з собою оживотворену Маркіянову ідею по всїй земли Галича і Буковини.

Того дня відбув ся в салї „Народного Дому"

концерт, на якім виголосив сьвяточну промову артист і поет Корнило Устиянович. По концерті відбув ся в салї „Фрозіну“ комерс, на якім виголошено кілька сердечних промов і зібрано на могильний памятник Шашкевича 120 зр.

Заходом товариства „Просьвіта“ за узбирані гроші і при підмозї инших укр. товариств станув памятник за цїну 2590 К в 1906 р.

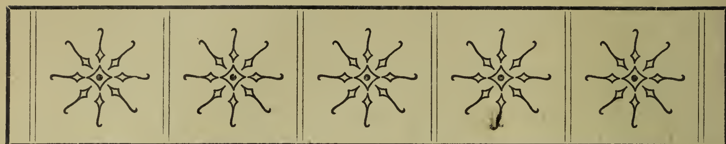
Могила ся містить тепер Маркіяна, його жену зложену в 1896 р. і сина перенесеного сюди 1908 р.

Честь Маркіяновій памяти віддав український народ не тільки на головних торжествах в Новосїлках і у Львові, але в відчутю і розуміню великої Маріянової заслуги почтив його імя і на провінциї. По містах, місточках і селах Галичини і Буковини правили ся за упокій праведної душі Маркіяна заупокійні богослуженя, несли ся науки, як мила Богу і людям чесна служба свому рідному народови, хоч за неї приходить ся інодї місто лаврів приняти й терневий вінець, уладжувано концерти і відчити про житє, діяльність і значінє Маркіяна для українського народу.

Сьвято се, се була перша всенародна маніфестация за жизненність тої ідеї, що так могучо горіла в грудях Маркіяна. Воно наповнило серце кождого глибоким, ревним чутєм живої радости, надії, що нарід наш, віддаючи так славно честь Маркіянови, дав найкраще сьвідоцтво свого житя, своєї вродженої культурности, дав тверду запоруку яснїйшої і кращої будучности. „Честь памяти Маркіяна Шашкевича“ — перейшло в оклик: „Ще не вмерла Україна“.

З дорогою домовиною ми пішли в бій — пішли і побідили — а повна побіда ще перед нами.

Іван Брик.

Сьвято в Підлисю.

Дорога Маркіянови і так гарно осьпівана ним Біла гора у Підлисю, гостила у себе дня 29. жовтня 1911 р. чимало тай не аби яких гостий — а ті гості, то самі свої, сама рідня — то споріднені з собою духом підлисецького уроженця апостола — поета.

Вдячний нарід прийшов з дарунком. — А се, величавий хрест — памятник безсмертности того, що полюбив свій нарід поневолений, забутий, та його мову, і тою горячою любовю воскресив його до нового житя. А той памятник то — печать нашого національного житя-бутя, який положили ми на Білій горі, як господарі у своїй хаті, на нашій землї!

Ще в 1904 р. бл. п. о. Данило Танячкевич кинув думку, щоб поставити на підлисецькій горі „великий“ хрест памяти Маркіяна. Та від сего часу до серпня 1911 р. зібрано на сю ціль всего сто кілька корон, і нїхто не здавав собі справи з того, який хрест, за які гроші, а навіть і коли ставити... мабуть призабуто о тім, бо зібрано аж сьмішно мало. З початком 1911 р. віднесла ся олеська філїя тов. „Просьвіта“ до Головного Виділу з прошенєм о проєкт на памятник Маркіяна на Білій горі і на се одержала плян хреста в гуцульськім стилю. Та сей проєкт не відповідав — справа

знова припочила, аж поки за почином філії „Просьвіти“ в Олеську не завязано в Краснім дня 17. липня 1911 р. Комітету Маркіянового сьвята у Підлисю, в якого склад увійшли спершу відпоручники філій „Просьвіти“ в Олеську, Золочеві, Буську, Бродах і Камінці струміловій, а опісля і відпоручники инших наших то-

Біла гора в Підлисю.

вариств і інституций в тих повітах та поодинокі визначні в тих повітах діячі. Від свого завязаня до відсьвяткованя сьвята у Підлисю відбув комітет 7 повних засідань в Краснім, та 2 часткові в Золочеві. Збирати ся членам комітету, розкиненим аж у 5 повітах було таки трудно, і не диво, що уся майже робота

мусїла спасти на одиниці, що гуртували ся в Золочеві. Перш усього комітет рішив звернути ся по проєкт до артиста архітекта — п. А. Лушпінського.

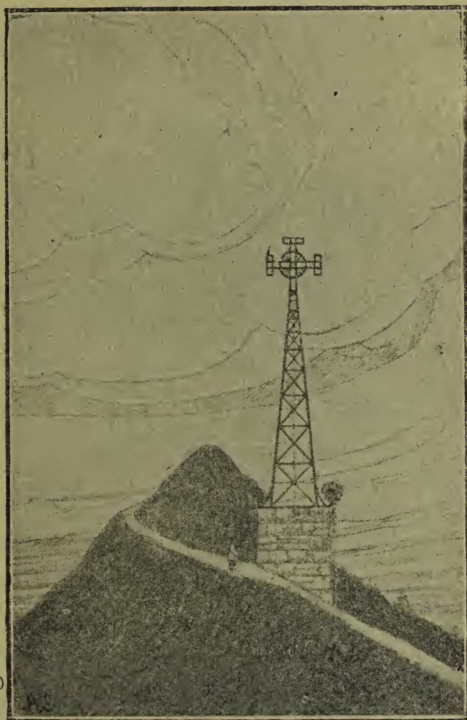
Проєкт був скоро готовий — і місце вибрано. Власителї землї Іван, Василь і Антін Стефанів дарували під памятник площу. Уложено всьо, щоби приступити до роботи коло підмурованя, рівночасно замовлено 29. вересня хрест в артист.-слюсарській робітнї М. Стефанівського у Львові.

До сьвята ще рівно 30 днїв. А тимчасом камінь призначений на будову оказуєть ся невідповідним — складки на памятник (на відозву комітету з дня 17/8 1911 ч. 182) пливуть скупо — настають морози — вкрадаєть ся зневіра, чи все буде готове. Точно 15 днїв перед сьвятом, коли ще камінь на камени не стояв, важив ся голова комітету оповістити товариству „Просьвіта“ а опісля загалови, що памятник Маркіяна буде готовий дня 29. жовтня 1911 р. і що на сей день назначує комітет сьвяточний обхід у Підлисю. Се була відвага, але треба було і чути в собі силу сповнити те, що прилюдно оповіщено. І справдї, на день 29. жовтня все вже готове, все потрібне, пороблено. Велика в тім заслуга живого комітету.

Підлисє жде гостий.

Прийшов день 29. жовтня 1911 — хоч
— та ясний, соняшний. В ночи прибули вже деяк походом зі смолоскипами. Від досьвіта напливають маси народа процесиями і походами. Се дальші і близші сусїди. Поки поїздами наспіли гостї з краю, гора вже аж роїла ся від людий. Непроглядним валом вкрили її вже десятки тисяч народу. Цїла гора ожила ся, як би з радости дрожала. Рано понесла ся з неї теж і горяча молитва за упокій души Маркіяна—

се перша Служба Божа під памятником, відслужена о. Е. Шухевичем з Підберезець. Наспів поїзд перший з Бродів, слідуючий звичайний зі Львова. От і третий замовлений поїзд стає на стациї Ожидів. Тисячі на-

Памятник на Білій горі в Підлисю.

роду. Голова комітету витає о. мітрата Туркевича зі Львова і о. мітрата Подолинського з Перемишля, що мали довершити обряду посьвяченя памятника. Кінна бандерия Соколів з Олеська і Ожидова уставляєть ся до

відїзду. За нею уставляють ся в похід львівські Соколи, непроглядні ряди гостий і пішки і на підводах. За хвилю подвірє стациї пустїє, а 4 кільометрова дорога до підлисецької гори, як ріка пливе.

При музиці і пісни величнїй похід, справдїшний „похід житя“. Під підлисецькою горою ждуть процесиї. Іменем духовенства витає обох достойників церкви вельми дїяльний член комітету о. декан А. Левицький з Олеська. І похід двигаєсь під гору.

Вже всї на горі. Поверх 15 тисяч народа.

Як море филюють маси — а над ними несеть ся 25 метрів високий хрест, мистецьке — дїло українського ума і українських рук, овіяний радостию комітету і гордостию народу. Бо сей хрест, то памятник нашого народнього відродженя, то знамя нашого вічного „я“ на нашій землї.

Починаєсь торжественна Служба Божа, служить її о. мітрат Туркевич в асистї 12 священиків. Несесь пісня сполучених хорів читалень олеської філії „Просьвіти“ під управою учителя Заяця. В хорі 250 людий. Гарно і чудно — прямо не вірить ся, що се селяни сьпівають. А прецїнь так. Гарний примір, щоб його наслїдувати. По Службі Божій посьвячено памятник.

Відтак панахида за душу бл. п. Маркіяна. З грудий мужеського хору духовної семінариї під управою д. Осадци несесь „Вічная память“ — несесь високо понад гору аж ген далеко, до Бога!

Помолились — осьвятили, а тепер черга на живе слово.

І понеслось воно зі старечих уст сивоволосого о. мітрата Л. Туркевича. Бесїдник вказує на великі заслуги Маркіяна і кінчить: „Нехай же сей памятник голосить славу нашого народнього батька —

Маркіянове сьвято в Підлисю: Здвиг народа на Білій горі.

пробудителя, нехай стане документом нашого пробудженя і нашої зрілости, нехай будить всїх останнїх, спячих або заспаних ще синів України, та нехай буде нам „дороговказом у сьвітляну, свобідну будучність народа“.

Тихо — і промовив о. В. Кальба, парох Соколівки, голова комітету — душа його. Бесїдник поясню є, чому народнї орґанїзациї сего округа візвали до Підлися і зібрали на отсїй горі нарід, щоби разом поклонити ся памяти того, якого народови нашому дало Підлисє. Ярко і живо малює дїло відродженя.

„Імя Маркіяна — наша гордість, а сей памятник, хоч скромний дар його імени, жертвами народу здвигнений, та слаба лиш відбитка того, як високо підняла нас його ідея.

„Сей памятник нехай нам все, як нинї, нагадує імя і ідею Маркіяна. Ся гора з памятником Маркіяна нехай стане посестрою Тарасової могили і сюди нехай спішить кождий зачерпнути віри і надії на красшу долю народу. Високо піднесене знамя хреста нехай благословить всему українському народови дійти через хрест до воскресеня“.

Від комітету передає бесїдник памятник на власність українському народови, а громаду Підлися взиває бути почесним господарем і сторожем памятника.

Речник селян приймає сей сьвятий і почесний обовязок і каже, „що підлисецькі селяни, сьвідомі тої ідеї, яку защепив у серцях народу Маркіян Шашкевич, гордять ся тим, що він власне в їх селї побачив сьвітло денне, що власне з їх селом звязані найгарнїйші спомини його житя, і вони оберігати муть не тільки памятник Маркіяна, але також стояти муть на сторожі його ідей.

Маркіянове сьвято в Підлисю: Похід до Маркіянового колодязя.

Хвиля — і промовляє відпоручник Головного Виділу тов. „Просьвіта“ у Львові др. Евг. Озаркевич.

Коротко та горячо і виразно малює бесідник часи тому сто літ — працю Маркіяна, складає присягу: „Ми останемо вірні його заповітови, кермуючись тими чеснотами, які його відзначали, то є: безмежною любовю народа і вірою в його кращу будучність“... і кінчить:

„Нехай сей памятник стане символом наших бажань і стремлїнь. Так як він гордо пнеть ся в гору і глядить в даль, неначе хоче: „збрататись з ясним повним сонцем“, так само і ми повинні гордо глядїти в нашу будучність, стремлячи до здійсненя наших народних ідеалів. А се Маркіянове „повне і ясне сонце“, се повне і цїлковите визволенє нашого народа з чужого ярма!

Відтак промовляє директор ґімназиї в Станиславові др. М. Сабат.

З черги промовляє від питомців львівської духовної семінариї студент К. Куницький. Сердечну, овіяну молодечим жаром промову кінчить слїдуючими дуже гарними словами:

„А коли Твій Дух витає над нами в ту хвилю сердечну, сьвяточну, я певний, що „смуток Твій знидів, а радість слїди його позмітала, а сумна північ ясним полуднем Тобі усьміхнула ся, і звеселиш ся і огорнеш ся зоревою свитою тихомиря, линяєт над Тобою милость божая“, бо надія серця Твого сповнила ся: Ми живем! Ми живем, ми розвиваємо ся, ми кріпшаємо сьвідомостию народної єдности, в яку вяжуть нас ленти-границї срібнолентого Сяну, хрустальноводного Прута-Черемоша, Словутицї-Днїпра і бистротечного

Дністра. А в ту скарбницю єдности українського народу вложив Ти, Маркіяне, жертвою Твого житя велику часть, великий камінь-самоцьвіт в угол-основу єї будови! На тім камени ми будуєм долю українського народу. І будова взнесена вже високо, а як вона буде скінчена, ми на єї верх-стражницю поставимо Твій хрест, якому нинї кланяємо ся духом любови Тебе і Твоїх ідеалів. Колиж в тій будові найде ся частина праці українських богословів, то се Твоя заслуга, Маркіяне! Бо ти перший розігнав тьму невіжества серед нас, Ти перший кинув нас в обійми народу, а народ привів до нас! І ми пізнали, що ми кість від кости його і плоть від плоти його; ми кинули польщину, ми кинули московщину і прилягли в праці і любови до рідного народу, якому Ти сьпівав:

Відкинь той камінь, що ти серце тисне!
Дозволь, в той сумний тин
Най свободоньки сонїчко заблисне:
Ти не неволї син!

Благословиж нас на дальший шлях праці і сьвітлої долї, благослови нас з чистого неба, як колись благословив Ти від Божого престола свій народ, його долю і його житє! Ми українські богослови клонимо наші голови і серця під Твою благословячу руку, великий наш Пророче! А коли в праці і борбі стомлять ся наші душі, то ми Твоїм словом, Твоїм приміром осьвіжимо їх, покріпимо наші сили, бо

Не спинять ся, не стомлять ся
Столїтні кобзарі..,
Розбігались по струноньках
Їх рученькі старі

сьпіваючи нам минуле на науку ясної будучности, долї і волї України, Слава Тобі!

Промовляє вкінци посол В. Сінґалевич.

Повну змісту і патріотичним жаром огріту мову кінчить бесідник словами:

„Стоїть на тій горі високий Маркіяновий хрест-обеліск, — високо у хмари знимаючись — а всякий Українець, коли на него коли небудь гляне, нехай розуміє, що се дороговказ на тім шляху, на котрий нас Маркіян вивів, нехай памятає, що лишились для нас у спадщині по нім провідні ідеї, а се чистий демократизм, любов до простого люду, муравлина праця над його піднесенєм і осьвідомленєм, сьміла оборона його горожанських, народних, людських прав, незломна віра в силу народа і в його будучність у всеукраїнській одности і суцїльности.

„Щасливі ми, що нам судилось дожити нинїшної хвилї, сьвяткувати тут се нинїшне народне сьвято, поглянути власними очима на памятки Маркіянового житя, у многотисячнім гуртї, оживлені одною гадкою, по сто лїтах станути тут у Підлисю, звідки зійшло сонце над нашою галицькою Україною. Та сто раз щасливійші будуть ті, що колись зійдуть ся тут знов під тим Маркіяновим хрестом-обелїском та принесуть йому вже воскресну пісню як вольні сини вольної України і на колїна припадуть тут до тої землї і знов помянуть нашого першого апостола живого слова. „Та нїм минесь недолї час, нїм щастя зацвитуть цьвітки“, — ступаймо неустрашимо в визвольний бій, вперед, під Маркіянів клич:

Разом разом! хто сил має,
Гонїть з Руси мраки тьмаві
Разом к сьвітлу други жваві!

І знова пісня „Шуми вітре, шуми буйний“, „Дайте руки юні други“... А там під лїсом гуртуєть ся сїчове

та сокільське товариство і молодїж до походу. Заграли сурми і карні ряди під проводом голови „Сокола“ проф. І. Боберського двигнулись в похід, щоб перед памятником схилити прапори. Чета за четою — „позір“ — і хилять ся прапори до долу — лунає Слава! слава! слава! ...і знова... і знова. Гень з далека лунає вже „Як славно було“... то знова „Гей там на горі січ іде“... і малинові стяги прямують через село до Маркіянового колодязя і дуба.

Величнїй, будуючий вид. А одна селянка каже. „Якам слаба, а йшлабим оттак день і ніч“.

Иншою дорогою сходять ся туди процесиї з сотками хоругов під проводом о. мітрата М. Подолинського.

Водосьвятє — а учасники збирають на памятку листки та галузки з Маркіянового дуба.

Сьвято скінчене.

Як бажаєть ся ще раз глянути туди на гору, на хрест з котрого стілько сили, стілько завзятя та ясних надій сплило в наші серця.

Стоїть гордо, у стіп з вінцями, здаєть ся досягає сонця — неустрашимо наставляє грудь до бою з вітрами — хуртовиною — певний побіди.

Се не хрест — а нарід готовий до праці — до бою певний побіди за свої муки, за правду.

К. і Б..

Сьвята у Львові.

Почин до заснованя комітету для торжественного відсьваткованя столїтних роковин уродин Маркіяна Шашкевича, дало товариство „Просьвіта“ скликанєм анкети усїх українських товариств у Львові на день 17. цьвітня 1911 р. В анкеті сїй взяло участь 25 відпоручників українських, найвизначнїйших товариств та відпоручник комітету золочівського, котрий зіставав у тїснім порозуміню з комітетом у Львові.

Анкета уконституовалась як: „Краєвий ширший комітет для обходу 100-лїтних роковин уродин М. Шашкевича“, та вибрала Тїснїйший комітет з сїмох, опісля доповнений до десятьох осіб; в склад сього комітету увійшли: др. Іван Брик, ред. Ярослав Весоловський, др. Михайло Волошин, Володимир Ґадзїнський, Любомир Огоновський, о. Теодозий Лежогубський (як голова), Іван Савицький (як секретар), др. Кирило Студинський, проф. Володимир Шухевич, о. др. Дмитро Яремко; крім сего постійну участь в нарадах і працях сего Комітету брали: дир. Антін Гапяк (як касиєр) і ред. Юлїян Балицький.

Ширший комітет відбув пять засїдань, де подавано способи як найторжественнїйшого звеличаня Шашкевичевих роковин. Зараз на першім таки засїданю рішив Ширший комітет візвати усїх Українцїв (галиць-

ких, буковинських, закордонних, угорських, босанських та американських) як найсьвяточнійше і найвеличавійше відсьвяткувати се всеукраїнське торжество та в тій цїли видано три відозви п. з.: „Маркіянове Сьвято“, „Родимцї!“ „Братя Словяне“. Головною задачею комітету було відсьвятковане Маркіянових роковин передовсїм у Львові, а орґанїзоване і уладжуване обходів в краю віддав комітет в першій мірі філїям „Просьвіти“, зглядно окремим місцевим комітетам. На зазив комітету Головний Видїл тов-а „Просьвіта“ розіслав був в сїй справі обширний обіжник з енерґічним покликом до своїх філїй та читалень.

Тїснійший комітет відбув десять засїдань — і на них рішено слїдуючі важнійші справи:

1) Опрацьовано проєкт обходу Шашкевичевого у Львові;

2) внесено просьбу до ц. к. Ради шкільної краєвої о звільненє від науки усеї шкільної молодїжи всїх шкіл східної Галичини в дни 6-ого падолиста, як в дни роковин Шашкевичевих. Рада шкільна краєва відповіла рескриптом з дня 30. IX. 1911 ч. 17095/IV вдоволяючо;

3) рішено вмурувати памяткові таблицї в храмі св. Юра і духовної семінариї, та уладити величавий і манїфестацийний похід на могилу поета на личаківськім кладовищи, виключно при участи тільки українського народа;

4) заходом товариства „Львівський Боян“ при співучасти п-нї Сальомеї Крушельницької, п-а Кребса і хорів: „Бандуриста“ та гр.-кат. питомців уладжено два величаві концерти;

5) накладом комітету вийшов „Памятковий альбом М. Шашкевича“ з передмовою та десятьма картинами, (3.000 примірників по 1·50 К);

6) заходом тов-а „Просьвіта“ вийшла брошурка дра І. Брика: „Століте уродин Маркіяна Шашкевича“;

7) накладом Руського тов. педаґоґ. видано брошурку М. Возняка: Памяти Маркіяна Шашкевича;

8) Жіночий Кружок Р. Т. П. видав житепись М. Шашкевича в поезиях Б. Лепкого „Для ідеї“;

9) замовлений комітетом у п. Ів. Труша портрет Шашкевича видано у відбитках в 2000 примірників (по 1 К);

10) видано переписні листки (10 картин) по 2000 прим. кождої (по 6 сот.), а відтак альбом;

11) 3100 штук шпильок до краваток з бронзу з погрудєм Шашкевича (по 60 сот.);

12) 900 штук таких самих жіночих шпильок (аґрафок) (по 60 сот.);

13) 5.550 штук звичайних, бляшаних відзнак для учасників (по 20 сот.);

14) товариство „Просьвіта“ видало серию сьвітляних образів „Ювилейний рік Шевченка і Шашкевича“, з чого 11 відносить ся до Шашкевича.

Вкінци бажанєм комітету було, уладити торжественну академію в честь М. Шашкевича та виєднати у Ради міста Львова поділ мішаної до тепер народної школи ім. М. Шашкевича на дві, мужеську і жіночу та переміну першої на виділову, а також, щоб котрусь з визначнійших вулиць чи площ Львова назвала іменем Шашкевича. Та сі справи не увінчали ся доси бажаним успіхом.

Уладженє сьвяточної академії віддано зараз на першім засіданю комітету Науковому тов-у ім. Т. Шевченка, та се Товариство заявило — що видає праці про Маркіяна і його часи і через те більше ніякої участи в обході приняти не може. Подібно не

довела до успіху і окрема субкомісия, зложена комітетом.

Від Ради міської м. Львова на письмо комітету з дня 13. IX. с. р до ч. 122971, до тепер ще нема ніякої відповіди. Сеї справи пильнує далї тов. „Просьвіта“.

Послїдне засїданє Тїснїйшого комітету відбуло ся 15. падолиста с. р.; на нім принято до відома звіт касовий: прихід 3099 К 92 с., розхід 5091 К — сподїваний загальний прихід 9349 К 63 с., сподїваний загальний розхід 5800 К 65 с., сподїваний чистий дохід 3538 К 98 с.

Кромі того запали слїдуючі ухвали:

1) подякувати за впорядкованє походу тов-у „Сокіл“ і закупити 10 м² площі сего товариства;

2) весь дохід чистий і сподїваний передано тов-у „Просьвіта“ висловлюючи слїдуючі бажаня:

а) товариство „Просьвіта“ займе ся поставленєм памятника на могилах письменників Івана Вагилевича і Антона Любич Могильницького;

б) утворить один лїтературний фонд стипендийний ім. М. Шашкевича при тов-і „Просьвіта“;

в) вести-ме на будуче усї справи, що відносять ся до сегорічного ювилею Шашкевича;

г) поручено вкінци допильнувати успішного полагодженя справ в Радї міста Львова.

По сїм комітет розвязав ся.

Недїля 5. н. ст. падолиста.

Програма і порядок торжеств відомі були вже з часописий.

На съвятоюрській площи.

Чудовий, осінний день. Спокійно, тихо і любо. В столици галицької України якийсь незвичайний, не буденний рух, настрій. Знак великого дня, великого всенародного сьвята.

Вибила година десята — і на сьвятоюрській дзвіниці весело заграли дзвони. Чи в тих звуках якась чар-сила, що нарід пливе филя за филею — і вкоротці площа св. Юра залита морем голов?

Ні, се не голос дзвонів, а могутна чудодійна сила народної сьвідомости, самопошани і карности звела нашу суспільність разом. Зійшлась уся — і старі і молоді, і бідні і богаті — усі верстви стали поруч себе. Одна родина, велика родина. Повага, гідність, радість, бодрість і сила на лици кождого. Імя Маркіяна лучить усїх, дух його гріє серця!

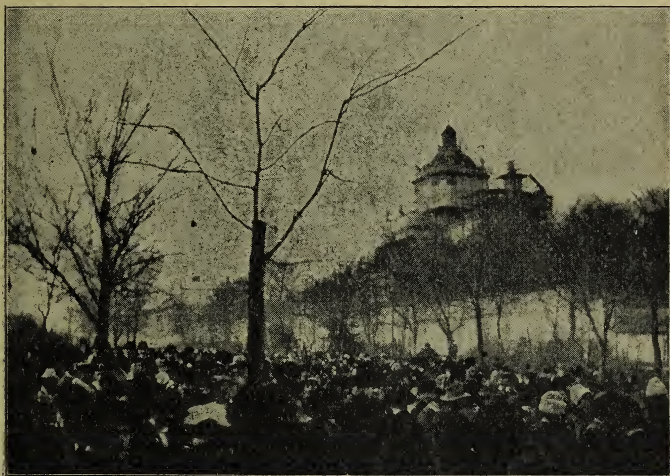
Площу під самою церквою заняла львівська інтеліґенция, міщани, робітники, делєґациї львівських українських товариств. Площу здовж мурів митрополичого городу вкрили селяни — старі сивоволосі батьки і жінки, парубки й дівчата, в чистих сьвяточних мальовничих народних одежах — се делєґати з усіх майже повітів Галичини з вінцями і лентами, призначеними на могилу Маркіяна.

А далї непроглядні ряди „Соколів" і „Січовиків", молодїж шкіл висших і середних, школи дівочі, народні — і знова товпа народа в суміш з інтеліґенцією, міщанством і робітництвом. Звиж 20 тисяч народа. Тихо і поважно — хиба лиш сотки синїх та малинових прапорів збиточно грають ся з вітром. Всьо готове до походу. Хвиля ожиданя. По Службі Божій в архикатедральній церкві Й. Е. Митрополит ґраф Ан-

дрей Шептицький в окруженю капітули і духовенства та в присутности численних делєґатів і гостий довершує обряду сьвяченя памяткової таблиці.

Таблиця вмурована недалеко входових дверий у праву стїну, а на ній коротка напись:

„Памяти Маркіяна Шашкевича поета, подвижника, вістника відродженя Австрийської Руси“.

Маркіянові сьвята у Львові: На сьвятоюрській площи.

По відслоненю і посьвяченю таблиції церков опорожнюєть ся і починаєть ся похід, уладжений львівськими „Соколами“.

Похід

починають три кінні „Соколи“ а за ними малехівська музика, далї „Соколи“ львівські і краєві з пра-

порами, львівська „Січ“, сільські „Соколи“ з прапорами і музикою з Комарна та „Сокілки“. За „Соколами“ поступали школи: Народна школа ім. Маркіяна Шашкевича, приватна школа ім. Бориса Грінченка, прив. жіноча ґімназия СС. Василиянок з прапором, школи Руського товариства педаґоґічного з прапором, Українки-учениці жіночої учительської семінариї. Далї поступали приватні ґімназиї з Рогатина, Яворова, Буська і Збаража, відтак ученики Українцї польських львівських середних шкіл, Бурса реміснича, Торговельна школа „Просьвіти“, філїя української ґімназиї з прапором, головна укр. ґімназия і учительський збір сеї ґімназиї. За школами йшла українська молодїж унїверситетська і технїчна.

Відтак ступали повагом делєґациї з вінцями. Ріжнобарвий ряд поверх 11 соток делєґатів з 350 вінцями манив око своєю красою, тїшив своєю силою. Сеж заступники товариств, орґанїзаций і інституций з численних сїл і міст цїлого краю.

За ними йшли делєґациї львівських товариств і орґанїзаций, декотрі з прапорами і музикою.

За товариствами йшли питомцї духовної семінариї і сьвященики, а похід замикали процесиї львівських і підльвівських церков. Похід процесий починав хор філїї української ґімназиї, по серединї йшов хор головної української ґімназиї, а на кінци хор питомцїв. З процесиями і за ними непроглядні маси народа.

Похід трівав цїлу годину, йшов найлюднїйшими улицями Львова серед шпалїру — цікавих, і приклонників і ворогів Маркіянового дїла. Чоло походу вже в цвинтарній личаківській брамі, а на сьвятоюрській площі ще останні віддїли ждуть на свою чергу. Похід, якого Львів не бачив — похід повний достоїнства

і поваги. Кому не блисла тоді сльоза радости — в чиє зневірене серце не вступила нова сила, сьвята надія?

І вороги склонили з подивом голову і казали: „гляньте, як руські хлопи вміють шанувати свого поета-воскресителя“.

Так, се був побідний похід житя народу і живучости української ідеї, се був похід культурности народу, його подавляючої сили, його ясної будучности.

Маркіянові сьвята у Львові: Соколи готують ся до походу.

На цвинтарі.

Нарід пливе. Щоб вдержати порядок, „Соколи“ творять подвійний кордон. Кордон хвилями подаєть ся під напором тисячних мас народа. Поверх десять тисяч голов уставляєть ся лавою довкола Маркіянової могили. Біля памятника росте гора вінків. Вже і процесиї і капітула. Архиєрейська панахида, молебні, жа-

лібні пісні хору питомців. Панахида кінчить ся і починає

проповідь

Ексцеленция митрополит ґраф Андрей Шептицький:

„Рідко кому дане в довгі літа по смерти збирати наоколо свого гробу представників цілого свого народа. Великі заслуги, великий талант, навіть великі діла на те не вистарчають. І великих людий могили коротко по їх смерти присипує порох забутя.

Стоячи над гробом Маркіяна Шашкевича кождий з нас певний, що сеї могили руський нарід не забуде через довгі столітя, кождий чує, що ми тут зібрали ся не лиш на те, щоб звеличати великого поета, заслуженого для церкви і вітчини робітника. Нас зібрала днесь велика ідея, котрої Маркіян був неначе прапором. Ся гадка, що перед літами була могучим товчком цілого нашого народного відродженя, єсть днесь єще для нас всїх і на віки остане керницею живої цілючої води, що зрошує лани нашого церковного і народного житя і все відсьвіжує зелень надії на будуче.

Щоб здати собі справу з того, яким чоловіком був Маркіян, треба нам перенести ся в ті давні часи.

Нарід дрімає в неволї панщини, сьвітської інтелїґенциї нема, духовенство виховане на засадах йосифинїзму. Нікому і не снить ся о якійсь колись свободї, нїхто о свободї не сьміє говорити. Нїхто не думає, щоби дрімучий темний люд міг колись дійти до переважаючого впливу в якихось епохах нових державних устроїв, щоб мертві, як здавало ся, маси могли пробудити ся народом. Нїхто не підносить живої могучої гадки. Загіпнотизовані неначе бюрократизмом не

думали наші батьки о зближеню до селянства, над котрим однак працювали з великим нераз пожертвованєм.

Не бракувало в тім поколїню сьвящеників, що попередили Маркіяна, людий висшої інтелїґенциї, европейської культури; були між ними люди прямо великі наукою, орґанїзацийним змислом, талантом кермованя публичних справ. Але не було чоловіка, котрий видїв будучність і вказував дороги будучности. Було в культурі наших людий в тих часах щось нещирого, щось офіцияльного, щось формального, щось мертвого. То були поколїня, що без надїї клали ся в гріб, послїдні свого рода і свого типу.

При тих відносинах піднести прапор новий, кинути іскру нової великої гадки, на се потреба було великої душі, душі великого апостола, чоловіка що „ѿ Бг҃а пóсланъ“ став би ся великаном грядучим уперед і ведучим уперед весь народ. Тим апостолом для галицької Руси став Маркіян Шашкевич. Молодий, слабонький, умираючий на сухоти парох в убогім селї був однак великим апостолом і провідником народа. Формалїзмови мертвої бюрократиї минувших поколїнь протиставив не плян реформатора, не розмах аґітатора, не мудрість полїтика, а простоту і щирість доброго сїльського сьвященика. Його апостольський дух, його сьвяшенича ревність вказували йому, що душпастир мусить трафити до сердець вірних, а щоби трафити до сердець своєю проповідю, треба до людий промовляти їх бесїдою. Гадка покірненька, без шуму, без претенсиї, стала ся однак підставою нашого народного відродженя. Ми днєсь розуміємо, що се гадка апостольська, примінювана від апостольських часів в проповіданю євангелия, в душпастирській працї. Але на Руси

в першій половині XIX стол. сего не розуміли. Ми тепер знаємо з власного щоденного досьвіду, що до людських душ не можна трафити лиш сею дорогою, що зі зглядів душпастирських, евангельских треба до народа промовляти його бесїдою, треба добирати його способів говореня, його образів, порівнань винятих з уст народа. Ми се знаємо і розуміємо, чому першою школою проповідничої форми, се розговори, оповіданя, переданя, пісні, підслухані від тих простих і неписьменних, поміж котрими однак частїйше знай-дуть ся правдиві артисти в уживаню слова, чим поміж нами, що кінчили школи. Аж дивно, що тоді нїхто з наших батьків сего не розумів. Я сказав би аж стидно, єсли би евангелиє не було переповнене від таких гадок, котрих довгі нераз поколїня „видяще не видять", аж прийде ґенїй, котрий в старих переданях находить скарби животворної гадки.

Що Маркіян уживаючи бесїди народа, був великим естетом-лїнґвістом, поетом, не менї в се входити. Не буду також розводити ся над тим, як ревним був, побожним, сьвятим сьвящеником. Зверну лиш Вашу увагу, мої панство, на одну ще сторону Маркіянової ідеї, що прямо і виразно невисказана в його творах, єсть однак дном його душі, тлом його цїлої творчости.

Зворот до народної бесїди, був лиш внїшним знаком — символом, сказав би я, иншого звороту, більше внутрішного — і длятого укритого, менше сьвідомого, але більше ґенїяльного і житєдайного звороту до культури народа — до сеї культури несьвідомої, неписьменної, котрої ми інтелїґенти мало знаємо, котра однак всім нам дорога, бо своя, бо рідна, і не лиш дорога, а так потягаюча, як нїяка инша

сила. Зворот Маркіяна до народа став ся для галицької Руси, а передовсїм для нашого духовенства могучим голосом, на який днесь єще дрож зворушеня переходить нам по тїлї: В народ! Днесь єще, з віддаленя 60 лїт і з кождим днем більше се слово стає ся прапором руського духовенства. Йти в народ, щоб його підносити, боронити, просьвічати, щоб його спасати, за нього вмирати, се наш ідеал. Се праця духовенства — се істория нашого відродженя. Значіня суспільного і економічного, яке тому слову надає наше поколїнє, в Маркіянових творах не знайдемо, але без сумнїву наша гадка, наша праця — праця цїлої руської інтелїґенциї чиж не єсть вона консеквенциєю Маркіянової ідеї, чи не містить ся в нїй?

Цїле наше народне відродженє має сей характер: повільного пробуджуваня ся народних мас; а сего характеру не мала би наша істория XIX столїтя, єсли би наш патріотизм не мав сеї цїли, сего значіня і напряму: в люд, в народ.

В руськім патріотизмі Галичан мало історичних традиций, мало державної полїтичної гадки, але за те на цїлій лїнії визначне характеристичне елєментарне стремлїнє: в народ! Всї маємо се понятє, що люд, се наша сила, що праця для нього — наша задача, що його добро, то наша будучність.

Що Маркіян був першим, котрий сю дорогу вказав більше житєм своїм і дїланєм як словом — в тім треба подивляти його ґеніяльність, інтуіцию, що на кільканайцять лїт на перед видить прямо те, до чого нарід іде.

Нам днесь легко зрозуміти, що віддаляти ся від люду, се єсть сказувати себе на смерть, що в його руках житє, що треба нам до народа зближати ся, іти

в нарід, щоб його піднести, не щоб утверджати в нім те, що в нім може злого, що треба йому давати те, що маємо доброго, але не відбирати йому того, що доброго він має, і не накидати йому того, що у нас злого або не відповідає його потребам, його души, його житю. — Се днесь добре знаєм і розуміємо, як конечною річю знати нарід. Але днесь ще нераз не вміємо трафити в сю міру, коли зближенє до народа єще не перестає бути житєвим впливом — не стає єще самою цікавостю фолькльориста — днесь ще часом трудно відчути більше чим порозуміти, що можна, що треба, що вже не годить ся живому орґанізмови нашого люду давати або відбирати.

Маркіян знова чи незвичайно субтельною інтуіцією, чи високим естетичним змислом, чи апостольським духом, що всюди каже добра улюбленого шукати, є типовим клясиком між писателями, котрі з уст люду учили ся бесїди, ніколи тривіяльним, не уживає майже ніколи слів, котрих не уживає нарід.

Що сей, котрий в Галичинї перший до люду звернув ся, був сьвящеником, добрим, ревним, побожним сьвящеником, се наша слава, з того днесь ми сьвященики гордимо ся; але се знаменне в історії нашого відродженя, се знаменне і в теперішній добі.

Хотїти рішати о культурі, о долї руського народа без руського сьвященика, се така сама доктрина, віддалена від житя, перенесена з иншого сьвіта, як та друга, котра хотїла би о народній бесїдї і культурі без народу, без люду рішати.

Стоячи днесь над гробом того сьвященика, що в працї для народа положив молоде житє а так могучо вплинув на його долю, якже не спімнути о тих довгих рядах і численних поколїнях руських сьвяще-

ників, що нераз при недостатку, при трудностях і клопотах, однак так вірно і щиро ділили долю руського селянина. Жертвою, трудом цілого житя, нераз майном, а завсїгди щирою доброю радою, і завсїгди готовою помочию, а при тім так як сей Маркіян, з простотою дитини і з ревностю апостола, всюди ставав сільський руський сьвященик до бою чи до праці, де лиш сього вимагала потреба руського народа. Якже

Мяркіянові сьвята у Львові: проповідь митрополита на цвинтарі.

не тїшити ся, що днесь над гробом Маркіяна, навіть ті, що воліли би не видїти сьвящеників в народних торжествах, мусять признати, що єсли наш нарід в тисячлїтній недолї і долї не стратив своєї мови і культури, єсли діждав ся сьвітлої епохи відродженя, єсли має поважні — Богу дякувати — ряди інтелїґенциї, котра його хвалою і силою, то не малу в тім заслугу

мають ті наші сьвященики, що як Маркіян ціле житє бороли ся з противностями і десь з позичених гроший видавали якусь хосенну для народа книжочку, і послїдний гріш на народні видавали цїли, щоби в трийцять котрімсь роцї житя вмирати на сухоти.

Але коли могли при слабих силах віддавати великі услуги народови, єсли могли самі під тягаром упадати, а однак нарід вести до лїпшої будучности, то лишень длятого, що були, що суть учениками Того, котрий в 33 тім роцї житя по довгих трудах і борбах, по житю убогім, але преповнім надлюдських жертв і зусиль житє за нарід поклав на Гольгофтї.

І єсли днесь, стоячи над гробом Маркіяна, маємо неначе почутє, що хотяй в могилї спочивають мертві кости, дух його жиє і жиє його ідея; єсли днесь мимо волї могилу, над котрою стоїмо, уважаємо за символ житя більше чим за знак смерти, то в великій части длятого, що гріб ученика, християнина, апостола все здалека подібний до гробу Учителя, з котрого людськість від віків і во віки черпає все божественну силу до божественного вічного житя.“

* * *

По проповіди, що зробила велике вражінє, нарід розійшов ся поволи домів, а „Соколи“, ученики і товариства повернули до міста у взірцевих рядах

Того дня у всїх львівських читальнях „Просьвіти“ та просьвітних товариствах, а також в деяких підльвівських читальнях відбули ся популярні виклади про Шашкевича і його значінє.

Вечером молодїж філїї української ґімназиї вшанувала память Маркіяна дуже гарним і старанно виконаним концертом.

Рівночасно в салї „Яд Харузім“ аматорський кру-

жок українського людового театру виставив удачно штуку „Ніч під Івана Купала“.

І ту і там просторі салї не могли майже помістити публики.

Понедїлок 6 н. ст. падолиста.

Маркіянове сьвято в духовній семінариї.

Маленька семінарицька церковця, прикрашена зеленею і по береги виповнена публикою, головно інтелїґенциєю. О год. 10 почалось торжественне Богослуженє, відслужене митрополитом А. Шептицьким в сослуженю крилошан і численного духовенства.

Чарує нас сьпів питомцїв, підносить патріотична промова ректора духовної семінариї о. дра Боцяна, закінчена запевненєм, що духовенство, яке виховуєть ся тепер і молить ся в тих мурах, де молив ся колись Маркіян, остане вірним його заповітови і в своїй дїяльности ступатиме його слїдами.

По Богослуженю розпочав Й. Е. митрополит торжество відкритя пропамятної таблицї вмурованої у внїшну стїну церкви лїворуч дверий. Безлїч духовенства і публики — опадає заслона — очам представляєсь таблиця з червонявого мармору і з золотою написею: „У сїм храмі молив ся за відродженє руського народа Маркіян Шашкевич“.

По покропленю таблицї, митрополит з асистою вертає до церкви, а тимчасом професор др. Кирило Студинський виголошує прегарну, повну змісту промову про заслуги Маркіяна для національного відродженя і визволеня. Слїдує відчит питомця Добушовського про значінє Шашкевича в українскій лїтературі, а питомець Гаврилюк відчитує заяву:

„Нинї минає 100 лїт від хвилї, коли побачив сьвітло денне великий вістник і подвижник відродженя галицької України Маркіян Шашкевич. Цїла соборна Україна сьвяткує торжественно память отсеї хвилї. І ми україньскі богослови вже від лїт приготовляли ся до участи в сьому торжестві і збирали лепти між собою на стипендийний фонд ім. Маркіяна Шашкевича. І отсе дїлимо ся радісною вісткою, що по залагодженю формальностий, з новим роком сей фонд у висотї 5000 корон входить в житє. Львів 3. падолиста 1911. Комісия для введеня в житє леґату богословів ім. Маркіяна Шашкевича“.

Ще хор — і о год. 1-ій торжество скінчило ся.

Перший торжественний концерт.

Концерт уладжений заходом товариства „Львівський Боян“. Початок о год. пів до осьмої. Велика саля Фільгармонії виповнена по береги — нї одного вільного місця... місцева і замісцева інтелїґенция, не брак і селян. Сьвяточний настрій... дрож ожиданя, чи справдї випаде концерт гідно памяти Маркіяна, відповідно високому піднесеню духа?

Прогомонїли звуки старанно відіграного „Степу“ Бородіна орхестрою 15 полку і виходить на підвисшенє д р. Е в г е н О л е с н и ц ь к и й.

З запертим віддихом слухаємо промови:

„Великі роковини стрічає нинї цїла — а передовсім Галицька Україна — роковини вікопомної переломової доби в житю народа!

Се велике сьвято нашого національного відродженя — се сьвято того, що серед памороки крайної реакциї, серед сумерків повного національного занепаду сучасного йому поколїня, в хвили, коли житє народне стануло на точцї закостенїлої мертвоти — осьвітив ясним блеском кромішну тьму, оживив завмираючий орґанїзм нациї сьвіжою народною струєю

і положив підвалини до житя національного в тій части вітчини нашої, положив основи, що приготовили землю Галича до сеї задачі, яку прийшлось їй сповняти в другій половині минулого віку, яку сповняє вона і нині стаючи захистом для культурної і громадської сили всеї України і політично національним речником українського питаня в Европі.

В сумній мертвій добі, коли Галицька Русь злучена найдовше з усіх українських земель політично і культурно з Польщею, далека від тих визвольних народних рухів, що потрясали в минулих столїтях орґанїзмом закордонної України і яких традициї жили там ще в народі — нидїла культурно і економічно, а завмирала національно, коли довголїтна неволя знемогла єї орґанїзм до того степени, що з молодечою елєментарною силою зняв ся в закордоннїй Україні і покликав до житя могучих речників українського слова від Котляревського до Шевченка — в тій мертвій епосї, де народ прибитий був панщиною і позбавлений прав чоловіка а інтелїґенция пірвала з ним всяку спільність і скорою ходою ішла на зустріч повній денаціоналїзациї, в тій епосї виступає ясна, сьвітла чаром живої поезиї овіяна постать Маркіяна Шашкевича, що стає сьмілим речником народного слова, скарбів народної поезиї, підносить се рідне слово з занепаду і промощує йому дорогу до письменства, до культури, а тим і стає справдїшним піонїром відродженя Галицької України!

Шашкевич, се предтеча того національного руху, який здержаний після него кількалїтною реакцією будить ся під леготом весни народів в р. 1848, а відтак в шістьдесятих роках оживає в конкретних формах

сьвідомого україньства і стає основою безвпинної вже, а щораз ширшої і глибшої всеукраїнської струї.

Маркіян Шашкевич, се перший у нас речник україньства. Його натхнула українська муза, Його натхнули :

„вкраїнські вірлята,
„що веселять душу — серце загрівають“ —

І він кладе основи до будучого безпечного захисту для українського духа на земли галицькій на ту пору, коли крилатих вірлят сковують кайдани московського самодержавія.

А побіч сего стає Маркіян Шашкевич першим у нас борцем за ідею свободи, першим піонїром нашої визвольної боротьби!

В молодім слабосилім питомци, в убогім сельськім сьвященику, в ніжній лїрицї його поезиї грають струни геройської піснї, тої геройської епопеї, що є змістом історичної минувшости народа і його вікової мартирольоґії, а все житє його і вся діяльність його се один великий могутний протест проти кайданів духа, проти насилуваня прав народних і прав людських!

Його не спиняють ворожі напади, урядові репресиї і цензурні заборони, його не ломлять переслїдуваня, доноси, екскльозиї, шпіґунство і міри поліцийні, його не лякають анатеми сьвітських і духових гасителів духа, затревожених маревом встаючої хлопської нациї — він сьмілою рукою відвалює гробовий камінь положений над нею і в гнилу атмосферу мертвеччини вносить весняний подув духа молодої нациї з традицями її вікової борби за волю.

Той, хто в часах тих важив ся проголосити народне слово, вивести його з під курної стріхи на

арену словесности, добувати для него прав на трибуні письменства і на проповідници, розкривати ним нутро душі народа і малювати долю мужицького житя, хто посьмів сьмілою рукою сягнути в сферу церковщини і на живу народну мову перекладати євангелиє, хто в Русалці Дністровій важив ся звести річ про Богдана Хмельницького і будити в народі традициї козацтва — сей був супроти сучасних відносин справжним революціонером, що потряс основами узаконених понять, і в тім лежить високе суспільне значінє Маркіяна Шашкевича яко ідейного борця проти реакциї, сьвідомого, що доля і будучність українського народа лежить в тяжкій послідовній борбі за національні і людські права.

І сим стає Маркіян Шашкевич духовним родоначальником тих всіх, що не покланяючись гнобителям народа не йдучи на їх лестні слова, сьмілою борбою промощують дорогу розвиткови нациї, родоначальником тих завзятих борців мучеників, що давали і дають до нині силу, кров і житє за народні права, тим і нині великі і сьвяті роковини його для нашої нациї.

З мріями про волю народа сходить поет з сьвіта по короткім тяжкім житю, маючи відраду в надії, що „сонечко волї заблисне“ що український народ „не буде неволї сином“.

І нинї по сотцї лїт, по упливі віку цілого стоїть український народ і дальше на жаль перед самою лише надією.

По другім боцї кордону, в серци України, стогне нинї українство ще в тяжших оковах, що тяжать на нім на глум цивілїзациї, на сором XX віку!

На нашій земли одна часть синів народа допче злочинно сьвятий ідеал нациї і кидаєсь в обійми тем-

ного царства, а на небосклон наш національний наступає нова хмара, що несе кличі реакциї, тої самої, яка давила грудь Маркіяна, з якою він боров ся і яка нинї стає наругою над чистим і непорочним ідеалом українства, що його леліяв Маркіян і служив йому цілим своїм житєм.

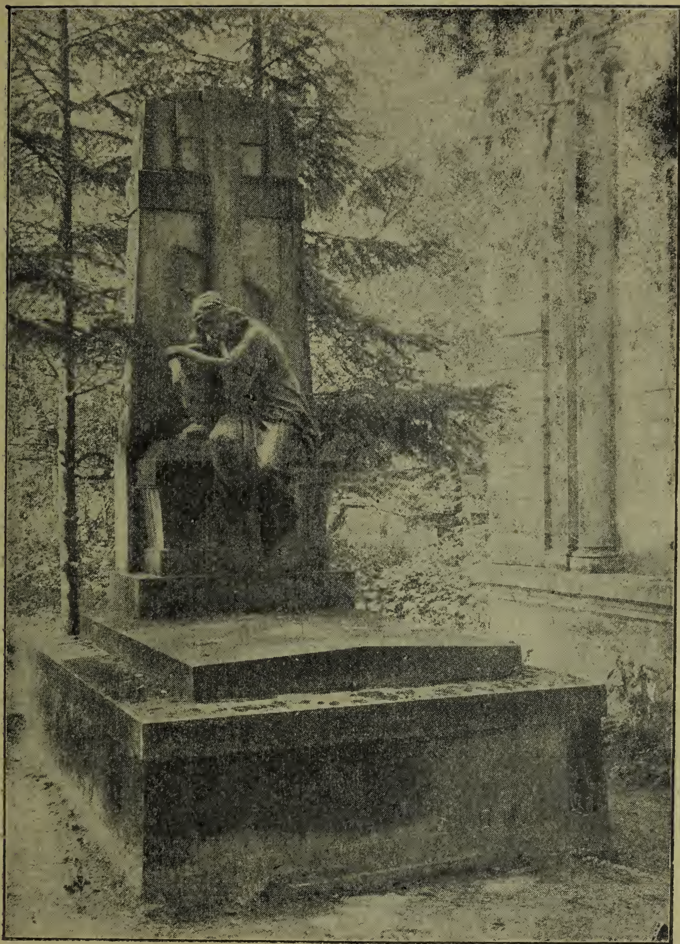
Та за сей чистий і непорочний ідеал українства, сю духову спадщину Маркіяна стоїть уже від десятків літ все сьвідоме громадянство, за ним стоять нинї сьвідомі маси народні, за него ллєсь кров і падуть жертви, його окуплюємо ми і чесною борбою і совісним культурним трудом — і ся надія на сонечко волї, надія на „вільну, свобідну Україну“ стає нам що раз близшою, що раз більше кріпить наші сили, насталює наше завзятє, підносить нашого духа.

І не загине ідеал сей між нами!

Українства не зітре нинї ніхто з карт історії!! Питанє українське не зійде вже більше з ряду великих національних питань нашої держави і Европи.

І не лячні нам зусиля ворожі, що з двох сторін йдуть на нас нахабним походом, і не страшні нам змаганя реакцийні, вимірені против основ і змісту українства, в якій би не виступали вони формі і яких би сильних не мали за собою протекторів — вони не здержать нашого культурного походу, не вирвуть суспільности віри, що лише в правдї, поступі і свобіднім культурнім розвитку сила і будучність нашої нациї.

Там, де нинї сто літ тому узрів Маркіян сьвіт божий, на Білій горі побіч рідного Підлися виднїє нинї величний памятник, здвигнений поетови, памятник нашого національного відроженя, а другий ще красший, ще величнїйший здвигає йому нинї в своїх горячих серцях вдячна нация.

Нагробник М. Шашкевича на цвинтарі у Львові.

А від обох тих памятників несесь нині назустріч зусилям ворожим, назустріч кличам ренеґатства і реакциї могучий завітний клич Маркіяна:

Разом, разом, хто сил має,
Гоніть з Руси мраки тьмаві,
Завись най нас не спиняє,
Разом к сьвітлу, други жваві!

Горячі невмовкаючі оплески... і полилась пісня. Мішаний хор „Бояна“ під управою дра М. Волошина відсьпівав поезию Шашкевича, зложену на хор дром Людкевичем, та Веснівку зложену на хор Матюком. Тихо — очікують чогось. І являєть ся на підвисшеню Солоха Крушельницька. Буря оплесків, — се публика витає горячо дорогого гостя, що прибула аж з Італії, що живучи між чужими відчула і свій обовязок своїм скарбом-голосом звеличити велике сьвято національного відродженя. Сьпівала — але як? — серце чарувала! Пригадують ся слова присутних селян: „Як ми вернемо в село, як ми се оповімо... ні таки оповісти не можна“. Відтак хор питомців духовної семінариї під управою п. Осадци відсьпівав поважне: „Услиши Господи глас мой“... і заплакала скрипка проф. Кребса. Ще раз хор. тов. „Бандурист“, ще раз сьпів Крушельницької і полились могутні звуки: „Радуй ся ниво“ відсьпіваної львівським „Бояном.“

Сьвято скінчило ся. — Вдоволенє і гарний спомин остали ще довго.

Второк 7. н. ст. падолиста.

Вечером відбув ся другий торжественний концерт. І знова саля виповнена, — настрій сердечний і сьвяточний. Програма та сама, що на першім концерті, лиш промову виголосив о. Теодозий Лежогубський:

„То не сокіл пташку жене“, то руська думка мчить ся у давні часи — та не у ті:

„Як слава гула
Сьвітом вокруги
Про славних батьків,
Боярів, князїв,
Про гетманів, козаків“

а у ті, коли то

„Нависло ясне небо чорними хмарами,
Тяжкими густі бори склонились тугами,

коли:

„Слези у грудех народа скаменїли
І в тяжку скалу над серцем ся збили“,

коли то із кучерявого, руського дуба, в який сотками літ били тяжкі громи східної хуртовини, а який служив захистом сусїдам, тільки корінь остав ся глубоко в матери землї, привалений тяжким камінєм забутя — коли то простора руська левада не рідним цвила цьвітом, а чужим вкрила ся буряном — коли то довголїтна, чужа опіка довела руський народ до торби жебрака — до стану, в якім він позабув на те, що він народ, як і инші — в якім навіть гадкою не важив ся мріти про права, які йому належались, бо думав, що він на те тільки, щоб служити другим — у часи сто лїт тому назад.

Тяжкі се були часи, так тяжкі, що їх можна зрівнати хиба з тягарем кайданів по довгих лїтах неволї. Згрубіла скіра народа у тих місцях, де в живе тїло вгризали ся кайдани і не допускала болю до серця — народ ізза терпінь стратив сьвідомість.

А коли бачив як ті, що його поневолили, зривались до борби з тими, що їх поневолили, то і його переходила дрож, яка однак не кінчила ся, от хотьби

мрією, скинути власні кайдани, а що найбільше помочи другим, а собі — хто зна — чи не наложити ще тяжших.

Хибаж народ не бачив сего? Не бачив, бо темно булю, так темно, що сю духову пітьму можна зрівнати хиба з пітьмою, яка буває по півночи, коли то внедовзї має благословитись на день.

Правда! Там на закордонній Україні, спалахнуло було рідним сьвітлом з під пера вістника відродженя російської України, Івана Котляревського, сьвітом, яким одиноким можна розігнати пітьму у серцю народа, але стіни кордону не допускали його в галицьку Україну. А коли часом силоміць продер ся якийсь проміньчик, то ледви кількоро очий добачувало його, а инших „неволї синів“ він сліпив, бо вони у своїй духовій нищетї вважали його не дїйсним сьвітлом а блудним вогником, що здіймає ся над гробом мерця — дрожить, хитає ся, мовби насьмівав ся з бідного подорожного, що заблудив серед пітьми.

І зимно було, так зимно, що сей холод можна зрівнати знова хиба з холодом, який буває зимою, перед сходом ясного сонця. Не було тепла, не було любови свого рідного. Хиба часом, в ряди годи пробудилась вона у серцю простолюдина, коли у село завитав соловій-бандурист, коли

„Заведе довгими думку голосами“
коли „З під могил, казавбись холодочком віє“
і „З тиха поговорить з батьками, князями“,

хиба в серцю загоріла вона,

„Коли з України руськая пісенька
Так мило, солодко коло серця вєтся
.....Пригортає і любує
І голубить і цїлує“.

хиба!

Але не було її у серцю старших синів народа, у тих, що мали кермувати ним, яких народ бачив на сьвічнику. Вони всьо инше любили, тілько не своє, по всякому глаголали, тільки не по свому. Навіть мертвеччина, яка гарною була, коли ще жила, навіть вона знайшла приступ до їх серця, а про свою рідну мову казали: „Як можна простою мовою витати такого достойника?“

Одно тільки було, що ще лучило нечисленні верстви руського народа разом, що і тим, які раді були забути про се, раз враз нагадувало, що вони з того самого коріня, тої самої кости і крови. — Се була церков, се був руський обряд.

І від слуги тої церкви, від молодого кандидата духовного стану вийшло відродженє українського народа в Галичині.

Був ним Маркіян Шашкевич.

І нині, коли линемо гадкою у часи з перед сто літ, то не тому, щоб кинути каменем на тих, що могли а не хотіли приложити рук до визволеня народа з неволі пітьми, бо про них сказала вже історія своє слово; не тому, щоб плакати над недолею руського народа в Галичині, бо і нині на його небосклоні чимало чорних хмар, чимало тяжких колод на його дорозі, — а тому, щоб вшанувати память того, що перший підніс прапор народного достоїнства, що не дав ся звести облесним обіцянкам чужих, не пішов на солодку приману, а віщим своїм духом кликав до народа:

„Відкинь той камінь, що ти серце тисне..
Дозволь, в той сумний тин
Най свободоньки сонічко заблисне,
Ти не неволі син“.

Того, що перший побачив, в якій кромішній пітьмі гине руський народ в Галичині, що добачив і сей про-

мінь, що розяснив пітьму на закордонній Україні і тому гуртував коло себе що найліпших синів народа та благав:

„Разом, разом, хто сил має,
Гоніть з Руси мраки тьмаві
Завистъ най вас не спиняє.
Разом к сьвітлу, други жваві“.

Того, що перший пізнав, що осьвіта тільки тоді стане ся власностию народа, тільки тоді добере ся до його серця і стане для него жерелом житя, коли подасть ся її не в чужій або мертвій, а у рідній, народній мові. Того, що бачив, як нехтували народньою мовою ті, що перші були покликані, щоби її плекати і тому з розпукою питав їх:

„Руська мати нас родила...
Чомуж мова єй не мила?
Чом ся нев встидати маєм?
Чом чужую полюбляєм?“

І не злякав ся перепон, які грубезним валом лягли на дорозї, по якій рішив ся йти, а орлиним зором змірив їх аж до самих вершин і сказав собі: „Я їх переможу“. А хоть инші здвигали на се плечима і його змаганя вважали не лишень молодечими мріями, але і бунтом та злочином проти гадки загалу, то він зробив се, що иншим здавало ся неможливим, бо віра його серця в будучність народа „як Бескид твердо поставилась на любови“.

Вяжемо черенки разом і печатаємо ними твори людського духа в міліонах примірників, річ зовсім звичайна — але сей, що перший звязав черенки, був ґенієм.

Запрягаємо силу пари і грому в ярмо і кажемо їй робити роботу за чоловіка — річ буденна — але сей, що перший впав на сей здогад, був ґенієм.

З Маркіянового сьвята в Стрию: Похід.

Уживаємо рідної мови в що-деннім розговорі, уживаємо її в школі, висловляємо нею найніжнійші і найвисші почуваня, боремо ся о її права, пятнуємо зрадниками тих, що цурають ся її, але сей, що перший важив ся її ужити в письмі, в якого руках жемчуг народньої мови, піднесений з пороху забутя заяснів найкращим сьвітлом, був ґенїєм.

Правда, були Падури і Цєнґлєвичі, які ще перед Маркіяном вживали народної мови в поезиї, але в переконаню, що вживаючи її, знижують ся до люду — як старший чоловік вживає діточих висловів в розмові з дитиною — на те, щоби мовою люду дібрати ся до його серця, заграти на його нервах.

Маркіян ужив народньої мови, щоб поставити її на престіжу культурних бесїд та виробити їй права горожанства і серед словянських мов і серед прочих мов сьвіта.

І в тім лежить безмежна ріжниця. В тім виключна заслуга Маркіяна.

А щоб доказати, що народна мова, то не людовий говір, а мова як инші, пустив в сьвіт „Русалку“, взяв ся за найтруднїйшу річ, за переклад сьвятого письма, зложив глубокі рефлєксиї людського духа в „Русланових псальмах“.

Тим він заслугує вповнї, щоби його імя вписати в помянник народних ґеніїв.

І зустрінула його судьба ґеніїв. Сучасні не хотіли чи не могли його зрозуміти. Кромі невеличкого гуртка молодїжи, яка одушевляла ся його ідеями, загал віднїс ся до них холодно, а власть ворожо. Зелїзна рука цензури хотіла в самім зародку знївечити його діло. Та не змогла! Бо думки, живого слова не

скує. Народньої мови не вбє цензура, не вбють укази, хиба-б вбили народ!

Велит духом, хоть харлак тїлом, станув до борби. Не жебрав ласки. А хоть ті, що держали власть у своїх руках, склонюючи мимохіть голову перед величю його духа, запрошували його до богатої трапези, щоби тілько покинув свої мрії, то Маркіян не уступив, не пішов

Селянський хор читальнї „Просьвіти“ в Кобильници руській, який виступав на концертї в честь М. Шашкевича.

у найми чужим, як се зробили деякі його товариші, не примінив ся до тяжких обставин, щоб мати вигідне житє, як се зробили другі, а став орати свій рідний переліг, став глодати свій рідний, чорний, разовий хліб, розмочуючи його слезами злиднів, а нужда стала чим-раз частійше заглядати у його хату та жерла його

немічне тіло, аж доки не вигнала з него великого його духа.

Та він не лишень ґенієм, а великим учителем-педаґоґом народа, бо ціною свого житя навчає грядучі поколіня, вчить і нас, що здорової ідеї не вбють, хотьби не знати як могучі вороги, та що кождий, що знидіє в борбі за неї, потом своєї праці орошує почву, на якій родять ся нові ряди невтомимих робітників.

Се друга спадщина по Маркіяні, яка серед невдач та преріжних злиднів, каже народови глядіти з повною вірою в будучність, не надіяти ся на ласку у могучих міра сего, не простягати рук по кришки, що спадають зі столів ситих.

А руська думка, що перебула кілька хвиль в давних часах вертає назад у нинїшну хвилю.

Ти, Маркіяне, бачив її! Ти віщим своїм духом провидів нинїшну хвилю! Ти бачив, як за твоїм кличем підуть спершу десятки, відтак сотки, тисячі, міліони. Ти бачив, як із здорового зерна, яке ти кинув в рідну землю, а яке ті, що пішли за твоїм кличем, окропили потом солодкої, народньої праці, під промінями Божої ласки, повний виросте колос! Ти бачив, як цїлу австрийську Україну вкриє густа сїть народних орґанізаций, з яких кожду покликало до житя не личне самолюбство, а любов народа. Ти бачив, як із тих народних сполук повною струєю плисти-ме житє в народ, аж доки не оживить цїлого народа, доки в серця усїх не віллє повної сьвідомости, народного достоїнства, непохитної віри в будучність.

Тож знай, Маркіяне, що ти пробудив народ! Ти є батьком усього, що має український народ по сїм боці кордону, в столїтє твоїх уродин.

Та для твого великого духа за тїсно було в ме-

жах галицької землї. Ти простягнув руку до рідних братів аж там, де „над Чорним морем українська пісня себе заквітчає, заграє весело в степах, у водах Днїпра змиєсь, прибере ся“. Ти звеличав єдність і самостійність цїлого українського народа, по сїм і по тім боцї кордону, бо ти знав, що для народ духа нема кордонів, що в цїлім народї, від Карпат по Кавказ одно забє серце, одна заграє думка, що цїлий народ дібєсь своїх прав, хоть противний вітер на кождім місци мете йому піском в очи, хоть змиї вигріті теплом його тїла, виплекані молоком його грудий шарпають його тїло і їдию ненависти до всього що рідне, плюють на його сьвятощі, хоть тяжка рука деспота ще в столїтє твоїх уродин виривати-ме народови силоміць його язик, бо український народ „не неволї а волї син“.

Ми описали тільки сьвяточні обходи столітя уродин Маркіяна Шашкевича в його ріднім Підлисю і у Львові, столици галицької України. Та на них не скінчило ся. Вийшли вони вправді найторжественнїйше і найвеличавійше, але за ними пішли Маркіянові обходи скрізь, де лиш українсько-руський народ живе. На поклик Комітету відкликнув ся, можна-б сказати, увесь нарід.

Імя Маркіянове поминали ген далеко за тихими водами-морями на американській землї. Поминали його дїти народу, яких недоля й неволя загнала шукати щастя-долї ген далеко від рідної прадїдної землї. Поминали, та жалібно як зозуля за своєю дорогою землею тужили-кували; поминали і про недолю своїх братів у старім краю згадували; згадували тай думу думали, вернути опять у край свій рідний, вернути й стати до бою.

З іменем Маркіяна та його великими заслугами, а в парі з тим з історією відродженя галицької України познакомила ся тепер докладнїйше і російська Україна. Сьвяткувала вона сей важний столїтний обхід радо і щиро, хоч скромно тай не всюди, де було треба. Тяжка рука російського уряду, що бажає здавити кождий живий прояв народного самостійного житя, спочила теж і на обходах Маркіянових. Посипали ся заборони одна по другій. Та мимо всего гнету

удало ся нашим братям ту і там познакомити земляків з живою роботою Українців в Галичині.

Помянула Маркіяна торжественними сьвятами і Буковина.

Та не було у сім всенароднім сьвяті наших бездольних братів з угорської Руси. Бракло і сим разом

Рада громадська Кобильниці руської (пов. Яворів) на ул. Маркіяна Шашкевича під памятковою таблицею.

серед нас братів зза Карпат; хоч і до них пішли відозви, хоч і їх просило ся на се велике сьвято.

. Нема ще в них тої сьвідомости, що каже в таких хвилях ставати карно в народні ряди, нема у них ще й сили се зробити.

Злочинною москвофільською аґітациєю довго обдурювані, в осьвіті і національнім осьвідомленю здержувані і спинювані, а мадяризмом мов скалою придавлені, не змогли ще вони вийти на єдино спасенний шлях сьвідомого українського житя. Та, можна надіятись, що жива струя, якою пливе розбуджене житє народа, пірве і їх з собою і поверне дітий на лоно матери України.

Гідно і величаво відсьвяткувала сотні роковини Маркіяна українська Галичина. За тісні рами сеї книжечки не дозволяють вмістити в неї повного образу тих сьвят. Впрочім був би се образ неповний, так як ще й в хвили, коли ся книжечка друкуєть ся, Маркіянові роковини обходять ще й далї.

На сім місци лишаєть ся нам однако зазначити бодай те, що важнїйше і замітнїйше.

І так усїх обходів можна числити досї близько 400.

Сьвяткували їх міста і села, сьвяткували як це могли і уміли — але всюди однаково гідно і щиро. З іменем Маркіяна, нашими змаганями і кличами познайомили ся як найширші круги народа. Імя Маркіяна певно дійшло там, куда не доходило досї ніяке імя.

Найгарнїйше вийшли обходи в містах і місточках, уладжувані заходом українських повітових орґанїзаций. Деякі з сих обходів своєю торжественністю і числом учасників майже дорівнювали сьвятам львівським, а своєю осьвідомлюючою місиєю їх певно перейшли. Порядок обходів був всюди подібний. Богослуженя, до яких ставали десятки духовенства, концерти чи відчити, де було можливе, і многолюдні величаві походи. Декуди вмуровувано памяткові таблиці або за-

саджувано памяткові Маркіянові дуби, іменем Маркіяна названо улиці, школи, бурси, Народні доми.

Памяткові таблиці вмуровано: у Львові (дві), в Тернополи, Стрию, Бібрці, Сколїм, Снятинї, Цїшанові, Любачеві, Кобильници руській, Кнїгининї—Гірцї, Самборі, Тустановичах, Сокали, Перемишли, Дрогобичи, Камінцї струміловій, Винниках, Коломиї, Городенцї, Бориславі, Сокали.

Маркіянові дуби засаджено в Гусятинї, Лїсниках, Ґвіздци (пов. Турка), Бережанах, Комарнї, Довжневі (пов. Белз), Рожисках (пов. Скалат), Шишківцях (пов. Борщів), Новоселици (пов. Долина).

Улиці іменем Маркіяна названо в Стрию, Бібрці, Винниках, Любачеві, Кобильници руській, Яворові, Рожневі, Перемишли, Камінцї струміловій, Янові, Коломиї, Городенцї, Довжневі (пов. Белз), Острові к. Тернополя, Каміннім (пов. Надвірна), Рожисках (пов. Скалат), Тишківцях (пов. Городенка), Гусятинї, Сокали, Шишківцях (пов. Борщів), Ст. Самборі, Перемишлянах.

Маркіянові хрести поставлено в Висипівцях (пов. Тернопіль), Несторівцях (пов. Зборів), Гологорах, Тишківцях, Товстім.

Школи іменем Маркіяна названо: приватну українську ґімназию в Чорткові, прив. укр. реальну ґімназию в Буську, прив. укр. ґімназию в Долинї.

Бурси іменем Маркіяна Шашкевича названо в Товмачи, Раві руській, Камінцї струміловій.

Іменем Маркіяна Шашкевича названо Народний дім в Камінцї струміловій і читальню „Руської Бесїди“ в Чернівцях.

На тім огляд Маркіянових днїв ми би і покінчили. Та не можемо пустити книжечки, щоб ще в кількох

словах не зібрати разом тих думок, що насувають ся нам при згадці про Маркіянові сьвята.

Перш усього переконали ся ми і сим разом, що ні кордони, ні державні границі, ні моря, ні ріки не в силі розірвати нашого здорового народного тіла. Всі ми і в Галичині, і на Україні, і на Буковині і в Америці почуваємо себе одним суцільним народом. Спільна наша минувшість, спільні культурні, економічні та політичні інтереси, проте і спільний перед нами шлях визвольної роботи.

Сьвята обійшли ми достойно і культурно. Се знак, що український нарід, за яким висока, стара культура, відчуває потребу осьвіти, вмів нею користувати ся і незвичайно пригідний для неї.

Народні Маркіянові обходи уладжувано не тільки у Львові, але і не менше величаво скрізь по цілім краю. Отже орґанізациї наші стають кріпші і ширші, отже наша національна сьвідомість заглядає у що раз дальші закутини, загортає що раз ширші круги народу. Децентралїзация роботи, те, що вона не опирає ть ся тільки на Львові, се дуже потїшаюча проява.

Сьвята Маркіянові відповіли вповні нашій народній гідности, бо були ідейно чисті. Брали у них участь тільки ті, що вірні Маркіяновим всеукраїнським ідеалам; — брали участь ті, що їм дорога ясна будучність України, як сьвідомого, самостійного, — культурно, економічно і полїтично сильного народу. Людий українській ідеї ворожих не було — і ми їх — як колись бувало — до участи не просили.

Маркіянові обходи цали нам пізнати, що нарід наш має почутє карности, має почутє сповненя свого народного обовязку.

Сьогорічні Маркіянові сьвята виявили хосенність

нашої дотеперішної праці, що дає нам силу, яка промощує дорогу до здобутя належних народови прав.

Обходи Маркіянові піднесли в нас почутє національної сьвідомости і самопошани. скріпили віру в свої сили, віру в успіх громадянської праці, вляли в серця наші надію на красшу будучність.

Вони показали чистоту і живучість української народної ідеї.

Демократизм і праця, злука і карність, се знамена, під якими ми йшли досі. Підемо неустрашимо і далї, ...і ними побідимо.

Зміст.

Нові книжки Тов-а „Просьвіта“.

1. **Рільничі досьвіди і проби,** роблені заходом Тов-а „Просьвіта“ у Львові на селянських господарствах в рр. 1908—1910. Зладив Сидір Кузик б. вандрівний учитель господарства при Тов. „Просьвіта“ у Львові (тепер інспектор пасовиск і лук при Виділї краєвім). Стор. 127. Ціна 1 кор., а оправл. в полотно 1 кор. 60 сот.

Головною цїлию сеї книжки є причинити ся до поширеня господарського поступу у наших селян. Популяризує вона управу пастівних ростин, уживанє штучних погноїв, плеканє сїножатий, сїянє ублагородненого насїня і т. ин. Голоси селян зібрані в сїй книжцї тих селян, що перевели у себе проби з ріжними новостями, повинні заохотити весь загал нашого селянства до піднесеня видатности своєї землї. Кожда Читальня „Просьвіти“, кождий кружок „Сільського Господаря“, та кождий селянин повинен набути сесю книжочку на власність.

2. **„Пасїка“** або наука про те, що треба знати чого постарати ся, та як що коли робити, щоби пасїка все добре вела ся. Написав Микола Михалевич. Четверте виданє поправлене з одним образком і девятнайцятьма рисунками. Сторін 116. Ціна оправленого прим. 1 кор. 20 сот, брошурованого 50 сот. — Про вартість сеї книжки говорить се, що вона виходить вже четвертим накладом. Ні один пасїчник, що хоче мати якусь користь зі своєї пасїки не обійдесь ся без неї.

3. **Порадник гігієнїчно-лїкарський.** Недуги пошестні. Зладив др. Евген Озаркевич, директор Народної Лїчницї у Львові. Стор. 134. Цїна брошурованого прим. 1 кор., оправл. в полотно 1 кор. 60 сот. Книжка ілюстрована. Повинна найти ся в кождім громадськім урядї, в кождій шкільній бібліотецї, в руках кождого інтелїґента, що живе серед народа і у просьвічених селян, бо описує не тільки самі пошестні недуги але й подає способи як належить їх поборювати.

4. **Твори Ізидора Воробкевича.** Том другий. (Руська Письменність XII. 2.). Стор. 410. Цїна в звичайній оправі 1 кор. 60 сот., в гарній оправі 2 кор.

Небавом появлять ся в продажі:

1. **Твори Олекси Стороженка** (Руська Письменність).

2. **Житє,** біольоґічна розвідка Гната Хоткевича.

3. **Українсько-руський Співаник.** Збір найкрасших і найновійших пісень. Співаник буде прикрашений гарними ілюстрациями. Замовленє на Співаник приймає канцелярия вже від тепер.

4. **Взірцевий Господар,** другий наклад справлений і доповнений.

5 **Домашний писар.**

6. **Враженя з подорожи по Швайцариї.**

Видавництва Тов. „Просьвіта“ можна набувати:

1. В кацелярії Тов. „Просьвіта“ у Львові, Ринок 10, (головний склад).

2. В усіх 66 канцеляриях філїй „Просьвіти“. Коли би ще котра філїя „Просьвіти“ видавництв наших не мала, то члени Товариства повинні сього рішучо зажадати від філїяльного Видїлу.

3. В слїдуючих книгарнях і складах: ***Белз:*** Народний Дім; ***Бережани:*** Міллєр С.; ***Будзанів:*** Штайнбок Е.; ***Бучач:*** Гальберґ; ***Вижниця:*** Вайденфельд А.; Розенгек О.; ***Гвоздець:*** Ґельберд Р.; ***Калуш:*** Ґлятшайн В.; ***Кіцмань:*** Ґотесман М.; ***Коломия:*** Видавнича Спілка, Зенензіб С.; ***Косів:*** Фіґер Сіндель; ***Львів:*** Книгарня Наук. Тов. ім. Шевченка, Книг. Ставропіґійська, Альтенберґ; ***Микулинцї:*** А. Ілєвич; ***Перемишль:*** Народний Базар, Ваґль (бюро дневників); ***Печенїжин:*** Шльосберґ М.; ***Рогатин:*** Жіноча Громада; ***Рудки:*** Народний Дім; ***Снятин:*** Погоріллєс А.; ***Станиславів:*** Сокільський Базар; Айзенштайн; ***Чернівцї:*** Селянська Каса, Блюменталь С., Равх С.; ***Чортків:*** Народн. Дім, Френкель В.

Робітники в Прусах можуть набувати видавництва Тов. „Просьвіта“ через Книгарню: Wagnerowski T., Peterswaldau.

Русини в Америцї дістануть нащі видавництва: ***Вінїпеґ:*** Новак А. і Доячек Ф.; ***Скрантон:*** Руська книгарня; ***Ню-Йорк (City):*** М. Лисяк; ***Парана Бразилїя:*** Олїк Никола.

Ілюстрований катальоґ видавництв Товариства „Просьвіта“ висилає канцелярия на бажанє кождому даром і оплачено.

В 1911 році одержали ЧЛЕНИ „ТОВАРИСТВА ПРОСЬВІТА“ такі книжки:

Календар „Просьвіти“ на р. 1911	К 1·—
Про великого поета Тараса Шевченка . .	„ —·50
Відки взяли ся наші домашні звірята і ростини	„ —·30
Оповіданя з історії української землі кн. II.	„ —·50
З Маркіянових днів	„ —·50
Разом . .	К 2·80

ПРОПАМЯТНА КНИГА

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ

ПРОСЬВІТНО-ЕКОНОМІЧНИЙ

КОНҐРЕС

уладжений

Товариством „Просьвіта“ в сорокліте заснованя

у Львові

в днях 1 і 2 лютого 1909 року

ПРОТОКОЛИ І РЕФЕРАТИ

зредаґували

Др. Іван Брик і Др. Михайло Коцюба.

Львів 1910

Накладом і заходом Тов-а „Просьвіта“ — стор. 655+XV.

Ціна брошурованого примірника 7 корон, а оправлений 8 корон. З пересилкою о 55 сот. більше.

„Пропамятна Книга“ містить 71 рефератів з областей просьвіти, орґанізациї, культури, економії, гиґієни і т. п.; опрацьованих фаховими людьми і виголошених на конґресі. З того огляду заступає ся книга на те, аби найшла ся вона в бібліотецї кождої україньскої орґанізациї, в руках кождого громадянського робітника.

З замовленями на

„ПРОПАМЯТНУ КНИГУ“

треба звертати ся до

Канцелярії Товариства „Просьвіта

у Львові, Ринок 10.

Вписуйте ся громадно в члени товариства „Просьвіта"!

Цілию товариства „Просьвіта" є: **„просьвіта і піднесенє добробиту руського народа"** (§. 1.).

Звичайні члени Товариства „Просьвіта" мають крім звичайних членських прав також право: **„діставати безплатно по одному примірникови книжок популярних, виданих товариством по часї вступленя члена до товариства"** (§. 9 д.).

Обовязком звичайного члена є:

а) **„Платити 4 корони річно. Селяни і міщани платять річно 2 корони".**

б) **„Причиняти ся відповідною працею до спільної цїли товариства".**

в) **„Підчиняти ся в справах товариства тогож рішеням"** (§. 12.).

Члени „Просьвіти" одержують кождого року великий ілюстрований календар і кілька книжочок, а члени, котрі обезпечають ся в „Дністрі", мають ще й ту користь, що одержують 4% опусту від щорічної асекурацийної премії.

Вписувати ся в члени „Просьвіти" треба через канцелярию філії „Просьвіти" дотичного округа, а коли нема філії, то просто через **Канцелярию тов-а „Просьвіти" у Львові, ринок ч. 10.**

